Nordisk samarbejde på social- og sundhedsområdet

Samarbejdsprogram 2017–2020

Nordisk
Ministerråd

- Dansk
- Suomi
- Íslenska
- Norsk
- Svenska
- English

Nordisk samarbejde på social- og sundhedsområdet

Samarbejdsprogram 2017–2020

ISBN 978-92-893-4814-0 (PRINT)

ISBN 978-92-893-4815-7 (PDF)

<http://dx.doi.org/10.6027/ANP2016-791>

ANP 2016:791

© Nordisk Ministerråd 2017

Layout: Gitte Wejnold

Omslagsfoto: Unsplash.com

Foto: Unsplash.com: side 6, 9, 11, 13, 18, 21, 23, 25, 30, 33,
35, 37, 42, 45, 47, 49, 54, 57, 59, 61, 69, 71, 73

Pexels.com: side 6, 9, 15, 18, 21, 27, 30, 33, 39, 42, 45, 51,
54, 57, 63, 66, 69, 75

Scanpix: side 17, 29, 41, 53, 65, 77

Tryk: Rosendahls

Oplag: 200

Printed in Denmark

www.norden.org/nordpub

Det nordiske samarbejde

Det nordiske samarbejde er en af verdens mest omfattende regionale samarbejdsformer. Samarbejdet omfatter Danmark, Finland, Island, Norge og Sverige samt Færøerne, Grønland og Åland. Det nordiske samarbejde er både politisk, økonomisk og kulturelt forankret og er en vigtig medspiller i det europæiske og internationale samarbejde. Det nordiske fællesskab arbejder for et stærkt Norden i et stærkt Europa. Det nordiske samarbejde ønsker at styrke nordiske og regionale interesser og værdier i en global omverden. Fælles værdier landene imellem er med til at styrke Nordens position som en af verdens mest innovative og konkurrencedygtige regioner.

Nordisk Ministerråd
Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

Nordisk samarbejde på social- og sundhedsområdet

Samarbejdsprogram 2017–2020

Sprogversioner

Dansk	7
Suomi	19
Íslenska	31
Norsk	43
Svenska	55
English	67

Nordisk samarbejde på social- og sundhedsområdet

Samarbejdsprogram 2017–2020

Nordisk samarbejde på social- og sundhedsområdet	8
Prioriterede politiske mål	9
Mål 1	10
Mål 2	12
Mål 3	14
Mål 4	16

Aktuelle bilag til samarbejdsprogrammet findes på www.norden.org

Nordisk samarbejde på social- og sundhedsområdet

De nordiske regeringers samarbejde inden for social- og sundhedsområdet ledes af Ministerrådet for Social- og Helsepolitik (MR-S). Samarbejdet er baseret på de nordiske landes fælles værdier, som udgør fundamentet i den nordiske velfærdsmodel. Principperne i velfærdssamfundet i Norden drejer sig om, at alle statsborgere får forudsætninger for lige muligheder, om social solidaritet og tryghed for alle, uanset køn, etnicitet, religion, overbevisning, funktionsevne, alder og seksuel orientering. Det handler om sociale rettigheder og princippet om, at alle skal have lige adgang til social- og sundhedstjenester, uddannelse og kultur. Det gælder også omsorgen for de socialt udsatte og sårbare grupper i samfundet.

Globaliseringen, den demografiske udvikling og den økonomiske krise har sat velfærdsstaten under pres, og de nordiske lande må stå sammen om at møde udfordringerne. Samarbejdet skal koncentreres om udvikling og bæredygtigheden af det nordiske velfærdssamfund, og må ses i et europæisk/globalt perspektiv. Det er nødvendigt at tilpasse sundheds- og velfærdspolitikken således, at landene bevarer det sociale sikkerhedsnet og undgår marginalisering af udsatte grupper og samtidig sikrer fortsat hurtig omstrukturering og stærk konkurrencekraft. Samtidig skal social- og sundhedstjenesterne være stabile og af høj kvalitet. Det er nødvendigt med en forstærket indsats for at styrke folkesundheden i alle dele af befolkningen.

Et målrettet arbejde for at identificere og fjerne grænsehindre er en opgave for det nordiske samarbejde, samtidig med at det viser den praktiske nytte af samarbejdet for statsborgerne i Norden.

Tre vigtige aftaler er:

- *Den nordiske konvention om social sikring*
- *Den nordiske konvention om social bistand og sociale ydelser*
- *Overenskomsten om fælles nordisk arbejdsmarked for visse personalegrupper inden for sundhedsvæsenet og veterinærvæsenet.*

Nordisk nytte skal være et grundlæggende princip for samarbejdet. Princippet indebærer, at landene oplever en merværdi ved, at udvalgte opgaver analyseres og/eller løses på nordisk plan for at øge nordisk kompetence og konkurrencekraft.

Det nordiske samarbejde skal ses i sammenhæng med resten af Europa gennem kontakt og samarbejde med internationale organisationer, herunder især EU, Europarådet samt OECD og FN. Også udvikling af samarbejdet med Nordens nærområder står i fokus.

Udviklingen af den nordiske velfærdsmodel og bæredygtig udvikling går hånd i hånd. Målsætningerne i den nordiske strategi for bæredygtig udvikling indgår som et centralt perspektiv i samarbejdet. Der vil være et særligt fokus på et stærkt samspil med andre fagministerråd.

Samarbejdsprogrammet fokuserer på fire specifikke mål som skal styrke en bæredygtig velfærd og sundhed i Norden:

1. Sikre social tryghed i Norden på et arbejdsmarked under stadig forandring
2. Målrettet indsats for forebyggelse
3. Styrke kvalitet og sikkerhed i social- og sundhedsvæsenet
4. Fremme innovation og forskning.

Til at realisere de fire overordnede mål har sektoren følgende virkemidler:

- Den nordiske institution Nordens Velfærdscenter (NVC)
- De nordiske samarbejdsorganer NOMESKO/ NOSOSKO, Rådet for nordisk samarbejde om funktionsnedsættelse og NIOM AS
- Nordiske arbejdsgrupper/ekspertgrupper
- NMR's prioriteringsbudget
- MR-S projektmidler
- NMR's øvrige ressourcer, for eksempel midler fra andre sektorer.

Sikre social tryghed i Norden på et arbejdsmarked under stadig forandring

Mål 1

Sikre social tryghed i Norden på et arbejdsmarked under stadig forandring

- *Fremme velfærds- og sundhedspolitik som sikrer social tryghed, inklusion af udsatte grupper og forhindrer social eksklusion.*

Den nordiske velfærdsmodel forudsætter et højt beskæftigelsesniveau. Den hurtige omstilling når det gælder teknologi, demografi og økonomi påvirker både individer og samfund. Et mere højproduktivt og vidensintensivt arbejds- og erhvervsliv med høj konkurrence rammer særligt de lavt uddannede, personer med nedsat funktionsevne, men også unge uden etableret fodfæste på arbejdsmarkedet. Et godt velfærdssamfund er en vigtig forudsætning for omstillingsevne og -vilje.

Finanskrisen og dens konsekvenser når det gælder arbejdsløshed, især for de unge mellem 15 og 24 år, er en trussel både mod velfærden og den sociale samhørighed og for det enkelte unge menneske. I et samfund under hastig forandring er det endnu mere vigtigt med et veludviklet socialt sikkerhedsnet.

Alle de nordiske lande har en stor gruppe i den arbejdsduelige alder på forskellige former for sociale ydelser. De unge som hverken er i arbejde eller i uddannelse møder store udfordringer, når de skal etablere sig på arbejdsmarkedet og risikerer social eksklusion og marginalisering. Landene vil samarbejde om strategier til at bekæmpe ungdomsarbejdsløsheden og bl.a. skabe synergi med EU arbejdet om Europa-2020.

Gennem forebyggende initiativer og tidligere indsatser kan en væsentlig del af de alvorlige sociale og sundhedsrelaterede udfordringer, som unge med fysiske og psykiske problemer oplever, afhjælpes.

Det er prioriteret at få et bedre vidensgrundlag og en deling af denne viden med hinanden for at udvikle målrettede indsatser, som fokuserer på tidligere og mere individuelt tilpassede tiltag for inkludering af udsatte grupper i arbejdsliv og uddannelse.

Personer med nedsat funktionsevne og langtids-syge er særligt udfordret i forhold til at blive marginaliserede og permanent ekskluderet. *Universel udformning/Design for alle* på alle samfundsområder er vigtige virkemidler for at sikre lige muligheder for alle, for at deltage aktivt i samfundet og bekæmpe diskrimination. En sund og aktiv aldrende befolkning er også vigtig for social samhørighed og høj produktivitet.

Inden for det nordiske samarbejde prioriteres arbejdet med at nedbryde grænsehindre, som gør det vanskeligt at flytte mellem landene i Norden.

Nordisk nytte:

De nordiske lande kan sammen udveksle erfaringer for at finde gode metoder og intelligente løsninger til at sikre inklusion af udsatte grupper.

Det nordiske samarbejde skal koncentreres om følgende indsatsområder:

- Beskæftigelse og inklusion af udsatte unge
- Lige muligheder for personer med nedsat funktionsevne og styrket *universel udformning*
- Sund og aktiv aldring for deltagelse i arbejdslivet og samfundet i øvrigt
- Færre grænsehindre for at fremme mobilitet og sikre social tryghed.

Målrettet indsats til forebyggelse

Mål 2

Målrettet indsats for forebyggelse

- *Fremme en målrettet og effektiv ressourceindsats på social- og sundhedsområdet som i større grad møder de fremtidige behov. Forebyggelse, tidlige indsatser og rehabilitering skal prioriteres.*

De samfundsmæssige udfordringer knyttet til udviklingen af flere ældre og flere kroniske syge, gør det nødvendigt med en forstærket indsats for at styrke folkesundheden, forebygge sygdomme og skader, samt sikre at flest muligt opretholder funktionsevne og er selvhjulpne længst muligt. Denne udvikling skaber et pres på de sociale ydelser. Ressourcerne skal udnyttes optimalt, og redskaberne hertil er forebyggelse og en koordineret indsats. Landene bør evaluere effekterne af forebyggende indsatser, herunder sundhedsøkonomiske gevinster.

De stigende sundhedsudgifter og udfordringer med at styrke og skabe god sundhed i alle befolkningsgrupper gør det nødvendigt at målrette ressourcerne. Det kræver prioriteringer så landene får mere og bedre sundhed for pengene. At skabe en mere jævn fordeling af sundhed og at mindske de sociale forskelle udgør en særlig udfordring for vores samfund.

Der er et fælles behov i de nordiske lande for at udvikle og implementere effektive og kvalitetssikre

metoder til at kunne give børn og forældre som lever i udsatte miljøer den støtte som de behøver. Den fælles målsætning er, at færre børn og unge skal udsættes for de potentielle skadevirkninger som det indebærer at vokse op i familier med misbrug, psykisk sygdom og vold. Målgruppen er omfattende og har brug for forskellige former for hjælp. Der er derfor brug for en platform eller mere permanente strukturer for videnspredning og erfaringsudveksling mellem de forskellige lande.

Tidlig alkoholdebut og misbrug af narkotika øger risikoen for vold og sociale og sundhedsmæssige problemer. En vigtig opgave inden for det nordiske samarbejde er derfor at udvikle og sprede effektive metoder, men også at udveksle erfaringer med hensyn til lovgivning. Samarbejdet bør sigte mod at forebygge, at unge havner i misbrug af alkohol og/eller misbrug af narkotika.

Folkesundhed er et samfundsansvar som må forankres på tværs af sektorer.

Nordisk nytte:

De nordiske lande kan udveksle erfaringer med henblik på at finde de rigtige tilpasninger til fremtidens behov og inspirere til nye metoder for at forebygge mere og bedre.

Det nordiske samarbejde skal koncentreres om følgende indsatsområder:

- Forebygge livsstilssygdomme
- Forebygge at unge havner i misbrug af alkohol og narkotika
- Fremme af psykisk sundhed
- Reducere social ulighed i velfærd og sundhed
- Tidlig forebyggende indsats med fokus på støtte i forældreskabet og gode opvækstvilkår.

Styrke kvalitet og sikkerhed i social- og sundhedsvæsenet

Mål 3

Styrke kvalitet og sikkerhed i social- og sundhedsvæsenet

- *Fremme god kvalitet og sikkerhed i sundheds-, omsorgs- og velfærdstjenester.*

Høj kvalitet på sundheds-, omsorgs- og velfærdsområdet kræver at ydelserne er effektive, trygge, samordnede, involverer brugerne – og at de udnytter ressourcerne på en god måde.

Social- og velfærdsområdet står over for særlige udfordringer, da en høj arbejdsløshed skaber et øget pres på de sociale serviceydelser og en øget risiko for social eksklusion.

Den demografiske udvikling indebærer blandt andet en udfordring for de nordiske lande om hvordan landene skal forholde sig til en stadig ældre befolkning med et stigende behov for pleje og omsorg. Udveksling af erfaringer og viden om at sikre kvaliteten i en ældrepleje under forandring er derfor i fokus inden for det nordiske samarbejde.

Den medicinske og teknologiske udvikling har ført til nye og bedre behandlingsmuligheder for en række sygdomme. Disse nye muligheder stiller store krav til ekspertise, teknologi og investeringer. Der er samtidig dokumentation for, at der er sammenhæng mellem organisering, behandlingsvolumen og behandlingens kvalitet. Det fører i disse år til en centralisering af sygehusvæsenet i alle de nordiske lande.

For at sikre højere kvalitet i de nationale højtspecialiserede tjenester end det enkelte land kan opnå hver

for sig, vil de nordiske lande samarbejde om højt specialiseret behandling. Dette er særlig vigtigt ved nye og dyre behandlingsformer, hvor patientgrundlaget er lille, hvor der er behov for højt specialiseret kompetence og investeringerne ofte er store.

Det er prioriteret at videreudvikle samarbejdet om organisering af sundhedsvæsenet. Ligeledes kan det nordiske samarbejde om patientsikkerhed videreudvikles for at undgå, at der sker fejl og skader i sundheds- og omsorgstjenesten.

Der er indledt et nordisk samarbejde om kliniske multicenterstudier. Via kliniske studier testes effekten og sikkerheden af ny diagnostik og behandling af nye patienter. Kliniske studier kræver store patientgrupper for at opnå sikre resultater, og det kan være svært i et enkelt nordisk land inden for en rimelig tidshorisont.

For sundhedsmyndighederne er det særlig vigtigt at trække veksler på den kundskab sådanne studier frembringer om nytte, sikkerhed og omkostningseffektivitet af forskellige behandlingsrettede tiltag.

Nye teknologiske løsninger såsom e-sundhed giver forbedrede mulighed for at sikre lige adgang til ydelser fra sundheds- og omsorgssektoren uanset bosted samt for at styrke disse ydelsers kvalitet.

Nordisk nytte:

De nordiske lande kan samarbejde om at styrke kvalitet og sikkerhed i social- og sundhedsydelser ved at udnytte gensidig viden og erfaring. Formålet er at sikre en højere kvalitet end de enkelte lande kan sikre hver for sig. Det drejer sig om at patienter i Norden opnår den bedst mulige behandling.

Det nordiske samarbejde skal koncentreres om følgende indsatsområder:

- Samarbejde om kliniske multicenterstudier
- Samarbejde om højt specialiseret behandling i sundhedsvæsenet
- Udveksling af viden og information med hensyn til organiseringen af social- og sundhedsvæsenet, herunder udveksling af viden om sociale tjenester for ældre og personer med nedsat funktionsevne
- Erfaringsudveksling og udvikling af metoder med henblik på rekruttering og fastholdelse af ansatte i social- og sundhedssektorerne
- Forbedre kvaliteten i sundheds- og omsorgssektoren igennem udviklingen af e-sundhed
- Samarbejde om et sundhedsberedskab.

Fremme innovation og forskning

Mål 4

Fremme innovation og forskning

- *Fremme innovation og forskning på fremtidens sundheds-, omsorgs- og velfærdstjenester.*

Det nordiske velfærdssamfund står overfor store økonomiske og social- og sundhedspolitiske udfordringer, og der er behov for både erfarings- og forskningsbaseret viden/kundskab om, hvad der virker bedst. Et nordisk samarbejde om systematisk erfaringsopsamling og kundskabsudveksling kan styrke landenes arbejde i forhold til at opnå effektive velfærdsløsninger.

Alle de nordiske lande står overfor en spirende dobbelt demografisk udfordring med flere ældre og færre til at tage sig af dem, som har brug for det. Det betyder ændrede behov og ønsker til pleje og omsorg.

Velfærdsteknologien og hjælpemidler kan gøre ældre og personer med nedsat funktionsevne i alle aldre mere selvhjulpne og samtidig løse mange af de rutineopgaver som i dag udføres af pårørende og pleje- og omsorgspersonale. Et styrket nordisk samarbejde om innovation, velfærdsteknologi og

hjælpemidler prioriteres bl.a. for at lette daglige gøremål gennem *universel udformning* i den aldrende befolkning.

Norden er en ressource for både velfærdsindustri og forskere på grund af tilgangen til dataregistre og statistik, for eksempel sociale registre, bio-banker og testning af medicin og behandling. Mulighederne for at øge brugen af registre til forskning skal undersøges.

Den økonomiske krise giver store udfordringer og risiko for ulighed og social eksklusion, hvilket kan påvirke opvækstvilkårene for børn og unge. Et bæredygtigt og fremtidssikret velfærdssamfund forudsætter lige adgang til sundhed og velfærd. Mulighederne for komparativ forskning i uligheder inden for socialt velbefindende, social eksklusion og sundhed i de nordiske lande bør undersøges nærmere.

Nordisk nytte:

De nordiske lande kan gennem erfaringsudveksling og forskning bidrage til at udvikle landenes fremtidige sundheds-, omsorgs- og velfærdstjenester. Ligheder mellem de nordiske befolkningsgrupper og nordiske velfærdssystemer giver gode forudsætninger for at gennemføre komparative studier og analyser i Norden.

Det nordiske samarbejde skal koncentreres om følgende indsatsområder:

- Fælles nordiske samarbejdsprojekter om innovation, velfærdsteknologi og hjælpemidler
- Komparativ forskning i samfundsmæssige uligheder i velbefindende og sundhed.

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan pohjoismainen yhteistyö

Yhteistyöohjelma 2017–2020

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan pohjoismainen yhteistyö	20
Keskeiset poliittiset tavoitteet	21
Tavoite 1	22
Tavoite 2	24
Tavoite 3	26
Tavoite 4	28

Yhteistyöohjelman liitteet löytyvät osoitteesta www.norden.org

Sosiaali- ja terveydenhuoltoalan pohjoismainen yhteistyö

Hallitusten välistä sosiaali- ja terveydenhuoltoalan pohjoismaista yhteistyötä johtaa sosiaali- ja terveyspolitiikan ministerineuvosto (MR-S). Yhteistyö pohjautuu Pohjoismaiden yhteisille arvoille, jotka muodostavat pohjoismaisen hyvinvointimallin perustan. Pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan periaatteisiin kuuluvat yhtäläiset mahdollisuudet kaikille kansalaisille, sosiaalinen solidaarisuus ja turvallisuus sukupuoleen, etnisyyteen, uskontoon, vakaumukseen, toimintakykyyn, ikään tai seksuaaliseen suuntautumiseen katsomatta. Tärkeitä ovat sosiaaliset oikeudet ja periaate, jonka mukaan sosiaali- ja terveysalan palvelut, koulutus ja kulttuuri ovat kaikille saatavilla. Myös yhteiskunnan heikko-osaisista ja suojattomista ryhmistä huolehtiminen kuuluu hyvinvointivaltion tehtäviin.

Globalisaatio, väestönkehitys ja talouskriisi ovat luoneet paineita hyvinvointivaltiolle. On tärkeää, että Pohjoismaat kohtaavat haasteet yhdessä. Yhteistyötä on keskitettävä pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseen sekä kestävyyyteen, ja sitä on tarkasteltava eurooppalaisesta ja globaalista näkökulmasta. On välttämätöntä sopeuttaa terveys- ja hyvinvointipolitiikkaa siten, että maat säilyttävät yhteiskunnallisen turvaverkon ja välttävät heikossa asemassa olevien ryhmien syrjäytymisen. Samalla on varmistettava muutosvalmius ja vahva kilpailukyky, ja sosiaali- ja terveyspalvelujen on oltava luotettavia ja laadukkaita. Toimet kansanterveyden kohentamiseksi kaikissa väestöryhmissä ovat välttämättömiä.

Määrätietoinen työ rajaesteiden tunnistamiseksi ja poistamiseksi on pohjoismaisen yhteistyön tehtävä, ja lisäksi se osoittaa yhteistyön käytännön hyödyn pohjoismaalaisille.

Alalla on kolme tärkeää sopimusta:

- *pohjoismainen sosiaaliturvasopimus*
- *pohjoismainen sosiaalipalvelusopimus*
- *sopimus eräiden terveyden- ja sairaanhoidon henkilöstöryhmien sekä eläinlääkäreiden yhteisistä pohjoismaisista työmarkkinoista.*

Yhteistyön peruseriaatteena tulee olla pohjoismainen hyöty. Tällöin maat saavat lisäarvoa siitä, että tiettyjä tehtäviä selvitetään tai ratkaistaan pohjoismaisella tasolla pohjoismaisen osaamisen ja kilpailukyvyn kartuttamiseksi.

Pohjoismaista yhteistyötä on syytä tarkastella suhteessa muuhun Eurooppaan kansainvälisten organisaatioiden, etenkin EU:n, Euroopan neuvoston, OECD:n ja YK:n, kanssa tehtävän yhteistyön ja yhteyksien kautta. Myös Pohjoismaiden lähialueiden kanssa tehtävän yhteistyön kehittäminen on keskeistä.

Pohjoismaisen hyvinvointimallin kehittäminen ja kestävä kehitys kulkevat käsi kädessä. Kestävän kehityksen pohjoismaisen strategian tavoitteet sisältyvät yhteistyöhön keskeisenä näkökulmana. Lisäksi keskitytään erityisesti tiiviiseen yhteistyöhön muiden alakohtaisten ministerineuvostojen kanssa.

Yhteistyöohjelman lähtökohtana on neljä keskeistä tavoitetta, jotka vahvistavat kestäväää hyvinvointia ja terveyttä Pohjoismaissa:

1. sosiaaliturvan takaaminen Pohjoismaiden alati muuttuvilla työmarkkinoilla
2. toimien kohdistaminen ennaltaehkäisyyn
3. sosiaali- ja terveystoimen laadun ja turvallisuuden vahvistaminen
4. innovaation ja tutkimuksen edistäminen.

Päätavoitteiden toteuttamiseksi sektorilla on seuraavat kanavat:

- pohjoismainen laitos Pohjoismainen hyvinvointikeskus (NVC)
- pohjoismaiset yhteistyöelimet NOMESKO ja NOSOSKO, vammaisalan pohjoismainen yhteistyöneuvosto ja NIOM A/S
- pohjoismaiset työryhmät ja asiantuntijaryhmät
- Pohjoismaiden ministerineuvoston priorisointibudjetti
- sosiaali- ja terveystoimen ministerineuvoston projektivarat
- pohjoismaiden ministerineuvoston muut varat, esimerkiksi muiden sektorien varat.

Sosiaaliturvan takaaminen Pohjoismaiden alati muuttuvilla työmarkkinoilla

Tavoite 1

Sosiaaliturvan takaaminen Pohjoismaiden alati muuttuvilla työmarkkinoilla

- *Edistetään hyvinvointi- ja terveystaloutta, jolla turvataan sosiaaliturva ja yhteiskunnan heikko-osaisten osallistaminen ja ehkäistään syrjäytymistä.*

Pohjoismainen hyvinvointimalli edellyttää korkeaa työllisyyttä. Nopeasti tapahtuvat muutokset tekniikan, väestönkehityksen ja talouden aloilla vaikuttavat sekä yksilöön että yhteiskuntaan. Työ- ja elinkeinoelämän kasvavat tuottavuuden ja tietoon perustuvan osaamisen vaatimukset sekä kova kilpailu vaikuttavat kielteisesti etenkin henkilöihin, joiden koulutustaso on alhainen tai toimintakyky alentunut, mutta myös nuoriin, jotka eivät ole saaneet kunnolla jalansijaa työmarkkinoilla. Toimiva hyvinvointiyhteiskunta on tärkeä edellytys muutoskyvylle ja -halukkuudelle.

Taluskriisi ja sen vaikutukset etenkin 15–24-vuotiaiden työttömyyteen ovat haitaksi hyvinvoinnille ja sosiaaliselle yhteenkuuluvuudelle sekä yksittäiselle nuorelle. Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa laaja turvaverkosto on entistäkin tärkeämpi.

Kaikissa Pohjoismaissa suuri joukko työkykyisiä ihmisiä elää erilaisten tukimuotojen varassa. Nuoret, joilla ei ole työtä tai opiskelupaikkaa, kohtaavat suuria haasteita yrittäessään päästä työmarkkinoille ja uhkaavat jäädä yhteiskunnan ulkopuolelle ja syrjäytyä. Maat pyrkivät yhteistyöhön nuorisotyöttömyyden torjumiseen tähtäävien strategioiden parissa ja pyrkivät luomaan synergioita muun muassa EU:n Eurooppa 2020 -työssä.

Ehkäisevien ja varhaisten toimien kautta voidaan tarttua suureen osaan vakavista sosiaali- ja terveysalan haasteista, joiden kanssa fyysisesti ja psyykkisesti ongelmaiset nuoret painivat.

Tärkeintä on parantaa tietopohjaa ja jakaa tietoa maiden välillä, jotta voidaan kehittää kohdennettuja toimia, jotka keskittyvät heikossa asemassa olevien ryhmien osallistamiseksi työelämään ja koulutukseen yksilöllisemmin ja entistä varhaisemmassa vaiheessa.

Henkilöt, joilla on alentunut toimintakyky tai pitkäaikainen sairaus, ovat erityisesti vaarassa syrjäytyä ja joutua pysyvästi yhteiskunnan ulkopuolelle. *Esteetön suunnittelu* kaikilla yhteiskunnan alueilla on tärkeä keino varmistaa kaikille yhtäläiset mahdollisuudet osallistua aktiivisesti yhteiskuntaan ja torjua syrjintää. Terve ja aktiivinen ikääntyvä väestö on myös tärkeä sosiaalista yhteenkuuluvuutta ja tuottavuutta ajatellen.

Pohjoismaisessa yhteistyössä pyritään erityisesti poistamaan rajaesteitä, jotka vaikeuttavat muuttoa Pohjoismaiden välillä.

Pohjoismainen hyöty:

Pohjoismaat voivat vaihtaa kokemuksia löytääkseen hyviä toimintatapoja ja toimivia ratkaisuja heikossa asemassa olevien ryhmien osallistamiseksi.

Pohjoismaisessa yhteistyössä keskitytään seuraaviin painopistealueisiin:

- Työllistetään ja osallistetaan heikossa asemassa olevia nuoria.
- Tarjotaan yhtäläiset mahdollisuudet henkilöille, joilla on toimintarajoitteita, sekä edistetään kattavampaa *esteetöntä suunnittelua*.
- Taataan terve ja aktiivinen ikääntyminen, joka mahdollistaa osallistumisen työelämään sekä yhteiskunnan toimintaan yleisesti.
- Poistetaan rajaesteitä liikkuvuuden lisäämiseksi ja sosiaaliturvan takaamiseksi.

Toimien kohdistaminen ennaltaehkäisyyn

Tavoite 2

Toimien kohdistaminen ennaltaehkäisyyn

- *Edistetään määrätietoista ja tehokasta panostusta sosiaali- ja terveysalalla vastaamaan entistä paremmin tulevaisuuden tarpeisiin. Panostetaan ennakoihin ja varhaisiin toimiin sekä kuntoutukseen.*

Ikääntyvien ja kroonisesti sairaiden kasvavaan määrään liittyvät yhteiskunnalliset haasteet edellyttävät vahvempaa panosta kansanterveyden vahvistamiseen sekä sairauksien ja vammojen ehkäisemiseen. Lisäksi on varmistettava, että mahdollisimman moni säilyttää toimintakykynsä ja pystyy toimimaan itsenäisesti mahdollisimman pitkään. Nämä haasteet kuormittavat sosiaaliturvajärjestelmää. Resursseja on hyödynnettävä parhaalla mahdollisella tavalla ennaltaehkäisyyn ja koordinoitujen toimien kautta. Maiden tulee arvioida ehkäisevien toimien vaikutuksia, kuten terveystaloudellisia voittoja.

Kasvavat terveysmenot ja haasteet hyvän terveyden luomiseksi ja vahvistamiseksi kaikissa väestöryhmissä edellyttävät resurssien kohdentamista. On priorisoitava, jotta maat saisivat samalla rahalla enemmän ja parempaa terveydellistä tulosta. Terveiden jakautuminen tasaisemmin ja yhteiskunnallisten erojen tasaaminen ovat yhteiskuntamme erityisiä haasteita.

Pohjoismailla on yhteinen tarve kehittää ja toteuttaa tehokkaita ja laadukkaita menetelmiä, jotta heikossa asemassa olevat lapset ja vanhemmat saisivat tarvitsemansa tuen. Yhteinen tavoite on se, että yhä harvemmat lapset ja nuoret joutuisivat alttiiksi mahdollisille haittavaikutuksille, joita voi aiheutua kasvaessa perheissä, joissa esiintyy väärinkäyttöä, mielenterveysongelmia ja väkivaltaa. Kohderyhmä on laaja ja avuntarve vaihtelee. Sen vuoksi tarvitaan foorumi tai pysyviä rakenteita tiedon jakamiselle ja kokemustenvaihdolle maiden välillä.

Alkoholinkäytön varhainen aloitus ja huumausaineiden käyttö lisäävät väkivallan sekä sosiaali- ja terveysongelmien riskiä. Pohjoismaisen yhteistyön tärkeänä tehtävänä on siten kehittää ja levittää tehokkaita toimintamalleja sekä vaihtaa lainsäädäntöön liittyviä kokemuksia. Yhteistyön tavoitteena tulee olla nuorten päihteiden väärinkäytön ehkäisy.

Yhteiskunnan vastuu kansanterveydestä jakautuu useiden sektorien kesken.

Pohjoismainen hyöty:

Pohjoismaat voivat vaihtaa kokemuksia löytääkseen soveltuvia ratkaisuja tulevaisuuden tarpeisiin ja inspiroida toisiaan uusien ja parempien ennalta ehkäisevien menetelmien löytämiseksi.

Pohjoismaisessa yhteistyössä keskitytään seuraaviin painopistealueisiin:

- Ehkäistään elämäntapasairauksia.
- Torjutaan nuorten alkoholin ja huumausaineiden väärinkäyttöä.
- Edistetään mielenterveyttä.
- Ehkäistään hyvinvoinnin ja terveyden epätasaista jakautumista.
- Toteutetaan ennaltaehkäiseviä toimia vanhemmuuden ja hyvien kasvuolosuhteiden tukemiseksi.

Sosiaali- ja terveystoimen laadun ja turvallisuuden vahvistaminen

Tavoite 3

Sosiaali- ja terveystoimen laadun ja turvallisuuden vahvistaminen

- *Edistetään terveys-, hoiva- ja hyvinvointipalvelujen laatua ja turvallisuutta.*

Laadukkaan terveys-, hoiva- ja hyvinvointialan edellytyksenä ovat tehokkaat, turvalliset ja koordinoitut palvelut, jotka osallistavat käyttäjiä ja jotka hyödyntävät resursseja oikealla tavalla.

Sosiaali- ja hyvinvointiala on erityisten haasteiden edessä, sillä korkea työttömyys kuormittaa sosiaalipalveluja ja aiheuttaa suurempia syrjäytymisriskejä.

Väestönkehityksen saralla Pohjoismaiden haasteena on muun muassa löytää ratkaisuja väestön ikääntyessä ja entistä suuremman joukon tarvitessa hoitoa ja hoivaa. Kokemusten ja tiedon jakaminen muuttuvan vanhustenhuollon laadun turvaamiseksi on sen vuoksi pohjoismaisen yhteistyön keskiössä.

Lääketieteen ja tekniikan kehitys on tuonut uusia ja parempia hoitomahdollisuuksia moniin sairauksiin. Nämä uudet mahdollisuudet edellyttävät erityistä ammattitaitoa, tekniikkaa ja investointia. Lisäksi on osoitettu, että organisaation, hoitomäärien ja hoidon laadun välillä on yhteys. Tämä johtaa lähivuosina sairaalatoiminnan keskittämiseen kaikissa Pohjoismaissa.

Pohjoismaista yhteistyötä tehdään erityistason hoidon alalla sen varmistamiseksi, että yhteisesti saavutetaan parempaa erityistason hoitoa kuin mitä maat voivat saavuttaa kukin omilla tahoillaan. Tämä on erityisen tärkeää uusien ja kalliiden hoitomuotojen suhteen, joissa potilasmäärät ovat pieniä ja joissa

tarve erityistason osaamiselle ja investoinneille on usein suuri.

Yhteistyön kehittäminen terveydenhuollon organisoinnin osalta on etusijalla. Samoin pohjoismaista yhteistyötä voidaan kehittää potilasturvallisuuden alalla terveys- ja hoivapalveluissa tapahtuvien virheiden ja vammojen välttämiseksi.

Pohjoismaista yhteistyötä on käynnistetty kliinisten monikeskustutkimusten alalla. Kliinisten tutkimusten avulla arvioidaan uuden diagnostiikan ja potilashoidon vaikutuksia ja turvallisuutta. Kliiniset tutkimukset vaativat suuria potilasmääriä luotettavien tulosten saamiseksi, ja tällaisen tutkimuksen toteuttaminen voi olla yksittäiselle Pohjoismaalle vaikeaa kohtuullisen ajanjakson sisällä.

Terveydenhuollon viranomaisille on erityisen tärkeää voida hyödyntää tämänkaltaisten tutkimusten tuomaa tietoa erilaisten hoitotoimenpiteiden hyödyistä, turvallisuudesta ja kustannustehokkuudesta.

Uudet tekniset ratkaisut, kuten sähköiset terveydenhuoltopalvelut, antavat paremmat mahdollisuudet varmistaa yhtäläinen pääsy terveys- ja hoivasektorin palveluihin asuinpaikasta riippumatta. Lisäksi niiden avulla voidaan parantaa palvelujen laatua.

Pohjoismainen hyöty:

Pohjoismaat voivat tehdä yhteistyötä sosiaali- ja terveyspalvelujen laadun ja turvallisuuden varmistamiseksi hyödyntämällä yhteistä tietoa ja kokemusta. Tavoitteena on varmistaa parempi laatu kuin minkä kukin maa pystyisi saavuttamaan erillään. Pohjoismaiden potilaille on taattava paras mahdollinen hoito.

Pohjoismaisessa yhteistyössä keskitytään seuraaviin painopistealueisiin:

- Tehdään yhteistyötä kliinisten monikeskustutkimusten parissa.
- Tehdään yhteistyötä terveydenhuollon erityistason hoidossa.
- Jaetaan tietoa ja kokemuksia sosiaali- ja terveysalan organisoinnista, mukaan lukien ikääntyvien ja toimintarajoitteisten sosiaalipalveluja koskeva tiedonvaihto.
- Jaetaan kokemuksia ja kehitetään menetelmiä sosiaali- ja terveyssektorin henkilökunnan rekrytoinnissa ja työhön sitouttamisessa.
- Parannetaan terveys- ja hoivasektorin laatua sähköisiä terveydenhuoltopalveluja kehittämällä.
- Tehdään yhteistyötä terveydenhuollon valmiuden alalla.

Innovaation ja tutkimuksen edistäminen

Tavoite 4

Innovaation ja tutkimuksen edistäminen

- *Edistetään tulevaisuuden terveys-, hoiva- ja hyvinvointipalvelujen innovaatiota ja tutkimusta.*

Pohjoismainen hyvinvointiyhteiskunta on suurten taloudellisten sekä sosiaali- ja terveystaloudellisten haasteiden edessä. Tarvitaan kokemuksiin ja tutkimukseen perustuvaa tietoa siitä, millä keinoilla on parhaimmat vaikutukset. Pohjoismainen yhteistyö järjestelmällisen kokemusten yhteen kokoamisen sekä tiedonvaihdon kautta voi vahvistaa maiden työtä tehokkaiden hyvinvointiratkaisujen saavuttamiseksi.

Kaikki Pohjoismaat ovat orastavan väestönkehityshaasteen edessä, kun ikääntyvien määrä lisääntyy samalla, kun heistä huolehtivien määrä vähenee. Tämän myötä hoidon ja hoivan tarpeet ja toiveet muuttuvat.

Hyvinvointiteknologia ja apuvälineet auttavat ikääntyviä ja kaikenikäisiä toimintarajoitteisia selviytymään itsenäisesti, ja niiden avulla voidaan myös hoitaa monia niistä rutiinitehtävistä, joita omaiset ja hoito- ja hoivahenkilöstö suorittavat nykyään. Tiiviimpää pohjoismaista yhteistyötä innovaation, hyvinvointiteknologian ja apuvälineiden

alalla priorisoidaan muun muassa ikääntyvälle väestölle suunnatun arkiaskareita helpottavan esteettömän suunnittelun edistämiseksi.

Pohjoismaat ovat voimavara sekä hyvinvointiteollisuudelle että tutkijoille, sillä Pohjoismailla on tietokantoja ja tilastoja – esimerkiksi sosiaalialan rekisterejä, biopankkeja ja tietoa uusien lääkkeiden ja hoitojen testauksesta. On selvitettävä mahdollisuuksia lisätä tietokantojen hyödyntämistä tutkimuskäyttöön.

Talouskriisi tuo mukanaan suuria haasteita sekä epätasa-arvoisuuden lisääntymisen ja syrjäytymisen vaaran, mikä voi vaikuttaa lasten ja nuoren kasvuoloihin. Kestävä ja tulevaisuuden huomioiva hyvinvointiyhteiskunta edellyttää, että kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet terveyteen ja hyvinvointiin. On syytä selvittää mahdollisuuksia tehdä vertailevaa tutkimusta sosiaalisen hyvinvoinnin epätasa-arvoisesta jakautumisesta, syrjäytymisestä ja terveydestä Pohjoismaissa.

Pohjoismainen hyöty:

Pohjoismaat voivat kokemustenvaihdon ja tutkimuksen keinoin vaikuttaa maiden terveys-, hoiva- ja hyvinvointipalvelujen kehittämiseen. Pohjoismaiden väestöryhmien sekä hyvinvointijärjestelmien yhtäläisyydet antavat hyvät edellytykset tehdä vertailevaa tutkimusta ja analyyseja Pohjoismaissa.

Pohjoismaisessa yhteistyössä keskitytään seuraaviin painopistealueisiin:

- Käynnistetään innovaatioita, hyvinvointiteknologiaa ja apuvälineitä koskevia yhteispohjoismaisia yhteistyöhankkeita.
- Tehdään vertailevaa tutkimusta yhteiskunnallisista eroista hyvinvoinnin ja terveyden osalta.

Norrænt samstarf á sviði félags- og heilbrigðismála

Samstarfsáætlun í félags- og heilbrigðismálum 2017–2020

Norrænt samstarf á sviði félags- og heilbrigðismála	32
Pólitísk forgangsmarkmið	33
Markmið 1	34
Markmið 2	36
Markmið 3	38
Markmið 4	40

Fylgiskjöl samstarfsáætlunar í félags- og heilbrigðismálum eru á vefslóðinni:
www.norden.org

Norrænt samstarf á sviði félags- og heilbrigðismála

Samstarf norrænu ríkisstjórnanna um félags- og heilbrigðismál fer fram innan vébanda ráðherranefndarinnar um félags- og heilbrigðismál (MR-S). Sameiginleg gildi þjóðanna sem norræna velferðarkerfið byggir á eru hornsteinar samstarfsins. Áherslur Norðurlandanna í velferðarmálum eiga að tryggja að allir einstaklingar njóti jafnra tækifæra, félagslegrar samheldni og öryggis án tillits til kyns, uppruna, trúarbragða, lífsskoðunar, fötlunar, aldurs eða kynhneigðar. Hér er átt við félagsleg réttindi og grunnregluna um að allir hafi jafnan aðgang að félags- og heilbrigðisþjónustu, menntun og menningu. Í því felst einnig að hugað sé að einstaklingum sem standa höllum fæti og félagslega viðkvæmum samfélagshópum.

Hnattvæðing, lýðþróun og efnahagskreppa auka álag á velferðarkerfin og þar af leiðandi verða Norðurlandapjóðirnar að takast sameiginlega á við þau viðfangsefni sem við blasa. Í samstarfinu ber að leggja áherslu á þróun og sjálfbærni velferðarsamfélagsins frá norrænu en einnig evrópsku og hnattrænu sjónarhorni. Pólitískar áherslur í félags- og heilbrigðismálum skulu miða að því að varðveita félagslegt öryggisnet í löndunum, koma í veg fyrir útskúfun hópa sem standa höllum fæti og greiða áfram fyrir markvissum skipulagsbreytingum og öflugri samkeppnishæfni. Jafnframt þarf að ríkja stöðugleiki í félags- og heilbrigðisþjónustu og tryggja þarf bestu gæði. Nauðsynlegt er að efla aðgerðir til að bæta lýðheilsu allra þjóðfélagshópa.

Markvisst starf sem miðar að því að greina og afnema stjórnsýsluhindranir er verðugt verkefni í norrænu samstarfi enda ber það vott um notagildi samstarfsins í augum almennings.

Þrír samningar eru mikilvægir í því sambandi:

- *Norðurlandasamningurinn um almannatryggingar,*
- *Norræni samningurinn um félagslega aðstoð og félagslega þjónustu,*
- *Samningurinn um sameiginlegan norrænan vinnumarkað fyrir tiltekna starfsmenn innan heilbrigðiskerfisins og á sviði dýralækninga.*

Samstarfið á að byggjast á meginreglunni um norrænt notagildi. Þannig eiga löndin að finna virðisauka þegar þau greina og leysa í sameiningu valin verkefni í því skyni að auka þekkingu og samkeppnishæfni landanna.

Miða ber norrænt samstarf við það sem fram fer annars staðar í Evrópu og því ber að hafa samskipti og samstarf við alþjóðastofnanir, einkum Evrópusambandið, Evrópuráðið, Efnahags- og framfarastofnunina (OECD) og Sameinuðu þjóðirnar. Einnig er mikilvægt að beina sjónum að samstarfinu við grannsvæði Norðurlanda.

Framþróun norræna velferðarkerfisins helst í hendur við sjálfbæra þróun enda eru markmið norrænnar stefnu um sjálfbæra þróun höfð að leiðarljósi í samstarfinu. Mikil áhersla verður lögð á öflugt samstarf við aðrar fagráðherranefndir.

Í áætluninni er áhersla lögð á fjögur markmið sem eiga að efla sjálfbæra velferð og heilsu á Norðurlöndum:

1. tryggja félagslegt öryggi Norðurlandabúa á síbreytilegum vinnumarkaði;
2. markvissar fyrirbyggjandi aðgerðir;
3. auka gæði og öryggi í félags- og heilbrigðisþjónustu;
4. stuðla að nýsköpun og rannsóknum.

Eftirfarandi tæki eru til að ná þessum fjórum markmiðum:

- Norræna velferðarmiðstöðin (NVC),
- Norræna nefndin um heilbrigðisskýrslur, (NOMESKO), Norræna hagsýslunefndin (NOSOSKO), Norræna ráðið um málefni fatlaðs fólks og Norræna tannlækningastofnunin (NIOM AS),
- norrænir vinnuhópar/ sérfræðihópar,
- fjárveitingar Norrænu ráðherranefndarinnar til forgangsverkefna,
- verkefnafé félags- og heilbrigðisráðherranna (MR-S),
- annað fé Norrænu ráðherranefndarinnar, þar á meðal framlög frá öðrum samstarfssviðum.

Tryggja félagslegt öryggi Norðurlandabúa á síbreytilegum vinnumarkaði

Markmið 1

Tryggja félagslegt öryggi Norðurlandabúa á síbreytilegum vinnumarkaði

- *Efla stefnu í velferðar- og heilbrigðismálum sem tryggir félagslegt öryggi, samfélagslega þátttöku jaðarhópa og kemur í veg fyrir félagslega útskúfun.*

Norræna velferðarkerfið byggist á mikilli atvinnuþátttöku. Ör tækniþróun, breytt aldurs-samsetning íbúanna og breyting hagkerfa hafa áhrif á einstaklinginn og samfélagið í heild. Í atvinnulífinu ríkir mikil samkeppni og miklar kröfur eru gerðar til þekkingar og afkasta en þær bitna hvað verst á fólki með litla menntun, fötluðum og ungu fólki sem hefur ekki náð að fóta sig á vinnumarkaði. Gott velferðarsamfélag er mikilvæg forsenda þess að fólk geti og vilji aðlaga sig að síbreytilegum aðstæðum.

Fjármálakreppan og atvinnuleysi sem hún veldur einkum hjá ungmennum á aldrinum 15–24 ára ógna velferð og félagslegri samheldni hjá þessum aldurshópi. Í samfélagi örra breytinga er brýnt að félagslegt öryggisnet sé þétt riðið.

Alls staðar á Norðurlöndum fær fjöldi fólks á vinnufærum aldri félagslegar bætur af ýmsu tagi. Ungt fólk sem hvorki stundar vinnu né nám á erfitt með að ná fótfestu á vinnumarkaði og er því hætt við útskúfun. Löndin munu vinna saman að stefnumótun í því skyni að berjast gegn atvinnuleysi ungs fólks og stuðla m.a. að samlegðaráhrifum með hagvaxtaráætlun Evrópusambandsins, Evrópu 2020.

Með snemmtækum og fyrirbyggjandi aðgerðum má ráða bót á mörgum félagslegum og heilsufarslegum vandamálum sem mæða á ungmennum sem eiga við líkamleg eða andleg veikindi að stríða.

Kapp verður lagt á að afla betri þekkingar og miðla henni norrænt í því skyni að þróa markvissar aðgerðir þar sem áhersla verður lögð á snemmtækari einstaklingsmiðaðar aðgerðir til að auka atvinnuþátttöku og menntun viðkvæmra samfélagshópa.

Fatlaðir og einstaklingar sem eiga við langvinn veikindi að stríða standa sérlega illa að vígi og er þeim hætt við útskúfun. Algild hönnun á öllum sviðum samfélagsins er mikilvæg leið til að tryggja jöfn tækifæri allra til að taka virkan þátt í samfélaginu og sporna þannig gegn mismunun. Heilbrigðir og virkir eldri borgarar gegna einnig mikilvægu hlutverki fyrir félagslega samkennd og háa framleiðni.

Í norrænu samstarfi er áhersla lögð á að afnema stjórnsýsluhindranir sem torvela búferlaflutninga milli Norðurlandanna.

Norrænt notagildi:

Norðurlandþjóðirnar geta borið saman reynslu sína og á þann hátt fundið góðar aðferðir og snjallar lausnir til að tryggja samfélagsþátttöku hópa sem standa höllum fæti.

Í norrænu samstarfi verður lögð áhersla á:

- atvinnu- og samfélagsþátttöku ungs fólks sem stendur höllum fæti,
- jöfn tækifæri fatlaðra og eflda algilda hönnun,
- heilbrigða eldri borgara sem taka virkan þátt á vinnumarkaði og í samfélaginu almennt,
- fækkun stjórnsýsluhindrana í því skyni að auðvelda frjálsa för og tryggja félagslegt öryggi.

Markvissar fyrirbyggjandi aðgerðir

Markmið 2

Markvissar fyrirbyggjandi aðgerðir

- *Nýting mannaúðs og fjár á félags- og heilbrigðissviði verði markvissari og skilvirkari og þannig verði komið betur til móts við framtíðarþarfir. Í forgangi verði snemmtækar og fyrirbyggjandi aðgerðir og endurhæfing.*

Samfélagið verður að bregðast við því að eldri borgurum og einstaklingum með langvinna sjúkdóma fjölgar. Efla ber aðgerðir til að bæta lýðheilsu, koma í veg fyrir sjúkdóma og heilsutjón og tryggja að sem flestir varðveiti getu sína til sjálfsbjargar eins lengi og kostur er. Lýðþróun þessi eykur þörf á félagslegum bótum. Hagkvæmni er því mikilvæg en henni má ná með samhfæfingu og fyrirbyggjandi aðgerðum. Ástæða er til að löndin meti árangur fyrirbyggjandi aðgerða, þar á meðal hvort sparnaður hafi náðst í útgjöldum til heilbrigðismála.

Kostnaður á heilbrigðissviði er vaxandi og kröfur um að bæta heilsu allra samfélagshópa kalla á markvissa notkun fjármuna. Löndin komast ekki hjá því að forgangsraða til að ná betra heilbrigði fyrir fjármunina. Mikilvægt viðfangsefni í samfélögum okkar er að auka jöfnuð í félags- og heilbrigðismálum.

Alls staðar á Norðurlöndum þarf að þróa og taka í notkun skilvirkar og gæðatryggðar

aðferðir til að veita þurfandi börnum sem búa við erfiðar aðstæður og foreldrum þeirra stuðning. Sameiginlegt markmið er að færri börn og ungmenni þurfi að líða fyrir heimilislíf sem markast af óreglu, geðsjúkdómum eða ofbeldi. Markhópurinn er fjölmennur og þarfir hans margvíslegar. Þess vegna er þörf fyrir vettvang eða fastmótaðra skipulag þar sem löndin geta borið saman reynslu sína og þekkingu.

Hefjist áfengis- og vímuefnaneysla fólks á unga aldri er hættara við ofbeldi og félagslegum og heilsufarslegum vandamálum en ella. Því er mikilvægt að efla norrænt samstarf um að þróa og miðla áhrifaríkum aðferðum en einnig að bera saman reynslu þjóðanna af löggjöf um þessi mál. Samstarfið á að stuðla að því að ungmenni leiðist ekki út í misnotkun áfengis og/eða fíkniefna.

Lýðheilsa er samfélagsleg ábyrgð sem sinna ber þvert á fagsvið.

Norrænt notagildi:

Norðurlöndin geta borið saman reynslu sína, komist að niðurstöðu um hvernig mæta ber þörfum framtíðar og lagt fram hugmyndir um fleiri og betri fyrirbyggjandi aðgerðir.

Í norrænu samstarfi verður lögð áhersla á:

- forvarnir gegn lífsstílssjúkdómum,
- forvarnir gegn misnotkun ungmenna á áfengi og fíkniefnum,
- eflingu geðheilbrigðis,
- að draga úr félagslegri misskiptingu hvað varðar velferð og heilsu,
- snemmtækar og fyrirbyggjandi aðgerðir með áherslu á að styðja foreldra í uppeldishlutverkinu og bæta uppvaxtarskilyrði barna.

Auka gæði og öryggi í félags- og heilbrigðisþjónustu

Markmið 3

Auka gæði og öryggi í félags- og heilbrigðisþjónustu

- *Efla gæði og öryggi í heilbrigðis-, umönnunar- og velferðarþjónustu.*

Gæði heilbrigðis-, umönnunar- og velferðarþjónustu verða aðeins tryggð ef þjónustan er skilvirk, örugg og samræmd og notendur virkir þátttakendur. Jafnframt þarf þjónustan að nota fjármuni markvisst.

Stór viðfangsefni blasa við í félags- og velferðarmálum þar sem mikið atvinnuleysi veldur vaxandi álagi á þjónustuna og eykur hættu á félagslegri útskúfun.

Lýðþróunin felur m.a. í sér kröfu um úrlausnir fyrir Norðurlönd hvað varðar viðbrögð við síhækkandi meðalaldri fólks þar sem þörf fyrir hjúkrun og aðra umönnun eykst stöðugt. Í norrænu samstarfi munu þjóðirnar því leggja áherslu á að bera saman reynslu sína og þekkingu í síbreytilegri þjónustu við aldraða.

Læknisfræði- og tækniþróun hefur stuðlað að nýjum og betri aðferðum við meðhöndlun fjölda sjúkdóma. Hin nýju tækifæri kalla á mikla sérfræðiþekkingu, tækni og fjárfestingar. Þá hefur verið sýnt fram á að bein tengsl eru milli skipulags meðferða, umfangs þeirra og gæða. Því hefur verið gripið til aukinnar miðstýringar í heilbrigðiskerfinu á öllum Norðurlöndunum.

Til að tryggja meiri gæði í mjög sérhæfðri þjónustu en hvert land fyrir sig getur boðið hyggjast Norðurlöndin vinna saman að þróun mjög

sérhæfðrar meðferðar. Þetta á einkum við um nýjar og kostnaðarsamar meðferðir fyrir fámenna hópa sjúklinga þar sem þörf er á mjög sérhæfðri þekkingu og oft töluverðum fjárfestingum.

Sett verður í forgang að þróa enn frekar samstarf um skipulag heilbrigðiskerfisins. Einnig er ástæða til að auka norrænt samstarf um öryggi sjúklinga í því skyni að sporna gegn mistökum og tjóni í umönnunar- og heilbrigðisþjónustu.

Hafið er norrænt samstarf um klínískar fjölsetrarannsóknir. Í klínískum rannsóknum eru prófuð áhrif og öryggi nýrra greiningaraðferða og meðferðar sjúklinga. Eigi niðurstöður í klínískum rannsóknum að vera marktækar þurfa sjúklingahópar að vera nægilega fjölmennir. Af þeim sökum getur reynst erfitt að fá fram öruggar niðurstöður innan viðunandi tímamarka í hverju landi fyrir sig.

Afar mikilvægt er að heilbrigðisyfirvöld geti nýtt sér þekkingu sem slíkar rannsóknir veita um gagnsemi, öryggi og hagkvæmni ýmissa lækningaaðferða.

Nýjar tæknilausnir á við rafræna heilbrigðisþjónustu stuðla annars vegar að jafnari aðgangi að heilbrigðis- og umönnunarþjónustu án tillits til búsetu og hins vegar að auknum gæðum þjónustunnar.

Norrænt notagildi:

Norðurlöndin geta unnið saman að því að bæta gæði og öryggi félags- og heilbrigðisþjónustu með því að nýta sér þekkingu og reynslu hvert annars. Markmiðið er að ná fram meiri gæðum en hvert land getur tryggt eitt og sér. Sjúklingar á Norðurlöndum eiga að fá eins góða meðferð og kostur er.

Í norrænu samstarfi verður lögð áhersla á:

- samstarf um klínískar fjölsetrarannsóknir,
- samstarf um mjög sérhæfða meðferð í heilbrigðiskerfinu,
- þekkingarmiðlun og upplýsingaskipti um skipulag félags- og heilbrigðiskerfis, þar á meðal miðlun þekkingar um félagsþjónustu fyrir eldri borgara og fatlaða,
- samanburð á reynslu og þróun aðferða við ráðningar félags- og heilbrigðisstarfsfólks og hvernig halda má í starfsfólkið,
- bæta gæði í heilbrigðis- og umönnunargeira með því að þróa rafræna heilbrigðisþjónustu,
- samstarf um viðbúnað í heilbrigðisþjónustu.

Stuðla að nýsköpun og rannsóknum

Markmið 4

Stuðla að nýsköpun og rannsóknum

- *Efla nýsköpun og rannsóknir í heilbrigðis-, umönnunar- og velferðarþjónustu framtíðarinnar.*

Norrænu velferðarríkin standa frammi fyrir gífurlegum viðfangsefnum varðandi fjárveitingar og kröfur til félags- og heilbrigðismála og þörf er á þekkingu sem byggir á reynslu og rannsóknum á því sem bestan árangur hefur borið. Samanburður á reynslu og miðlun þekkingar getur létt undir starfi í löndunum og stuðlað að skilvirkum lausnum í velferðarmálum.

Norðurlöndin standa öll frammi fyrir tvenns konar viðfangsefnum vegna lýðþróunar; eldri borgurum fjölgar um leið og fækkar í þeim aldurshópum sem geta veitt þeim umönnun sem hennar þarfnast. Þarfirnar breytast og einnig óskir um hjúkrun og umönnun.

Velferðartækni og hjálpartæki geta gert gömlu fólki og fötluðum á öllum aldri kleift að vera meira sjálfbjarga og sinna þannig sjálfir ýmsum daglegum verkum sem nú eru á höndum aðstandenda og umönnunarfólks. Áhersla er lögð á að efla norrænt samstarf um nýsköpun,

velferðartækni og hjálpartæki, meðal annars til að létta roskenndu fólki dagleg störf með algildri hönnun.

Norðurlöndin eru auðlind fyrir velferðariðnaðinn og vísindamenn því þar er að finna gagnagrunna og tölfræðilegar upplýsingar, þar á meðal skrár í félagsþjónustu, lífsýnaskrár og skrár um prófun lyfja og lækningaaðferða. Kanna ber hvort nýta megi skrárnar í auknum mæli í rannsóknaskyni.

Efnahagskreppan skapar stór viðfangsefni, hætta á ójöfnuði og félagslegri útskúfun eykst og hefur hvort tveggja áhrif á aðstæður barna og ungmennta. Sjálfbært velferðarsamfélag tryggir til framtíðar byggist á því að allir einstaklingar hafi jafnan aðgang að heilbrigðis- og velferðarþjónustu. Kanna ber möguleika á að gera samanburðarrannsóknir hvað varðar mun á félagslegri vellíðan, útskúfun og heilbrigði á Norðurlöndum.

Norrænt notagildi:

Norðurlöndin geta borið saman reynslu sína og gert rannsóknir til að þróa heilbrigðis-, umönnunar- og velferðarþjónustu landanna til framtíðar. Þjóðfélagshópar og velferðarkerfi landanna eru um margt lík og því eru góðar forsendur fyrir því að gera samanburðarrannsóknir og greiningar á Norðurlöndum.

Í norrænu samstarfi verður lögð áhersla á:

- sameiginleg norræn samstarfsverkefni um nýsköpun, velferðartækni og hjálpartæki,
- samanburðarrannsóknir á félagslegum ójöfnuði varðandi vellíðan og heilbrigði.

Nordisk samarbeid på sosial- og helseområdet

Samarbeidsprogram 2017–2020

Nordisk samarbeid på sosial- og helseområdet	44
Prioriterte politiske mål	45
Mål 1	46
Mål 2	48
Mål 3	50
Mål 4	52

Aktuelle bilag til samarbeidsprogrammet finnes på www.norden.org

Nordisk samarbeid på sosial- og helseområdet

De nordiske regjeringenes samarbeid på sosial- og helseområdet ledes av Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk (MR-S). Samarbeidet er basert på de nordiske landenes felles verdier, som utgjør fundamentet i den nordiske velferdsmodellen. Prinsippene i velferdssamfunnet i Norden dreier seg om at alle statsborgere får forutsetninger for like muligheter, om sosial solidaritet og trygghet for alle, uansett kjønn, etnisitet, religion, overbevisning, funksjonsevne, alder og seksuell orientering. Det handler om sosiale rettigheter og prinsippet om at alle skal ha lik adgang til sosial- og helsetjenester, utdanning og kultur. Det gjelder også omsorgen for de sosialt utsatte og sårbare gruppene i samfunnet.

Globaliseringen, den demografiske utviklingen og den økonomiske krisen har satt velferdsstaten under press, og de nordiske landene må stå sammen om å møte utfordringene. Samarbeidet må konsentreres om utviklingen av og bærekraften i det nordiske velferdssamfunnet og må ses i et europeisk/globalt perspektiv. Det er nødvendig å tilpasse helse- og velferdspolitikken slik at landene bevarer det sosiale sikkerhetsnettet og unngår marginalisering av utsatte grupper, og samtidig sikrer fortsatt rask omstrukturering og sterk konkurransekraft. Samtidig skal sosial- og helsetjenestene være stabile og av høy kvalitet. Det er nødvendig med en forsterket innsats for å styrke folkehelsen i alle deler av befolkningen.

Et målrettet arbeid for å identifisere og fjerne grensehindre er en oppgave for det nordiske samarbeidet, samtidig med at det viser den praktiske nytten av samarbeidet for statsborgerne i Norden.

Tre viktige avtaler er:

- *Nordisk konvensjon om trygd.*
- *Nordisk konvensjon om sosialhjelp og sosiale tjenester.*
- *Overenskomst om felles nordisk arbeidsmarked for visse yrkesgrupper innen helsevesenet og for veterinærer.*

Nordisk nytte skal være et grunnleggende prinsipp for samarbeidet. Prinsippet innebærer at landene opplever en merverdi av at utvalgte oppgaver analyseres og/eller løses på nordisk plan for å øke nordisk kompetanse og konkurransekraft.

Det nordiske samarbeidet må ses i sammenheng med resten av Europa gjennom kontakt og samarbeid med internasjonale organisasjoner, herunder spesielt EU og Europarådet samt OECD og FN. Også utvikling av samarbeidet med Nordens nærområder står i fokus.

Utviklingen av den nordiske velferdsmodellen og bærekraftig utvikling går hånd i hånd. Målsettingene i den nordiske strategien for bærekraftig utvikling inngår som et sentralt perspektiv i samarbeidet. Det vil fokuseres spesielt på et sterkt samspill med andre fagministerråd.

Samarbeidsprogrammet fokuserer på fire spesifikke mål som skal styrke en bærekraftig velferd og helse i Norden:

1. Sikre sosial trygghet i Norden på et arbeidsmarked i stadig endring.
2. Målrettet innsats for forebygging.
3. Styrke kvalitet og sikkerhet i sosial- og helsevesenet.
4. Fremme innovasjon og forskning.

Til å realisere de fire overordnede målene har sektoren følgende virkemidler:

- Den nordiske institusjonen Nordens velferds-senter (NVC).
- De nordiske samarbeidsorganene NOMESKO/ NOSOSKO, Råd for nordisk samarbeid om funksjonshemninger og NIOM AS.
- Nordiske arbeidsgrupper/ekspertgrupper.
- NMRs prioriteringsbudsjett.
- MR-S' prosjektmidler.
- NMRs øvrige ressurser, for eksempel midler fra andre sektorer.

Sikre sosial trygghet i Norden på et arbeidsmarked i stadig endring

Mål 1

Sikre sosial trygghet i Norden på et arbeidsmarked i stadig endring

- *Fremme velferds- og helsepolitikk som sikrer sosial trygghet og inkludering av utsatte grupper og forhindrer sosial eksklusjon.*

Den nordiske velferdsmodellen forutsetter et høyt sysselsettningsnivå. Den raske omstillingen når det gjelder teknologi, demografi og økonomi påvirker både individer og samfunn. Et mer høyproduktivt og kunnskapsintensivt arbeids- og yrkesliv med høy konkurranse rammer spesielt de lavt utdannede og personer med nedsatt funksjonsevne, men også unge uten etablert fotfeste på arbeidsmarkedet. Et godt velferdssamfunn er en viktig forutsetning for omstillingsevne og -vilje.

Finanskrisen og dens konsekvenser når det gjelder arbeidsløshet, særlig for unge mellom 15 og 24 år, er en trussel både mot velferden og den sosiale samhørigheten og for det enkelte unge menneske. I et samfunn i rask forandring er det enda viktigere med et velutviklet sosialt sikkerhetsnett.

Alle de nordiske landene har en stor gruppe i arbeidsfør alder på forskjellige former for sosiale ytelser. De unge som verken er i arbeid eller under utdanning, møter store utfordringer når de skal etablere seg på arbeidsmarkedet, og risikerer sosial eksklusjon og marginalisering. Landene vil samarbeide om strategier for å bekjempe ungdomsarbeidsløsheten og bl.a. skape synergi med EUs arbeid med Europa 2020.

Gjennom forebyggende initiativer og tidligere innsatser kan en vesentlig del av de alvorlige sosiale og helserelaterte utfordringene som unge med fysiske og psykiske problemer opplever, avhjelpes.

Det er prioritert å få et bedre kunnskapsgrunnlag og å dele denne kunnskapen med hverandre for å utvikle målrettede innsatser som fokuserer på tidligere og mer individuelt tilpassede tiltak for inkludering av utsatte grupper i arbeidsliv og utdanning.

Personer med nedsatt funksjonsevne og langtidssyke er spesielt utfordret når det gjelder å bli marginalisert og permanent ekskludert. "Universell utforming"/"Design for alle" på alle samfunnsområder er viktige virkemidler for å sikre like muligheter for alle, for å delta aktivt i samfunnet og bekjempe diskriminering. En sunn og aktiv aldrende befolkning er også viktig for sosial samhørighet og høy produktivitet.

Innenfor det nordiske samarbeidet prioriteres arbeidet med å bryte ned grensehindre som gjør det vanskelig å flytte mellom landene i Norden.

Nordisk nytte:

De nordiske landene kan sammen utveksle erfaringer for å finne gode metoder og intelligente løsninger for å sikre inkludering av utsatte grupper.

Det nordiske samarbeidet skal konsentreres om følgende innsatsområder:

- Sysselsetting og inkludering av utsatte unge.
- Like muligheter for personer med nedsatt funksjonsevne og styrket "universell utforming".
- Sunn og aktiv aldring for deltakelse i arbeidslivet og samfunnet for øvrig.
- Færre grensehindre for å fremme mobilitet og sikre sosial trygghet.

Målrettet innsats for forebygging

Mål 2

Målrettet innsats for forebygging

- *Fremme en målrettet og effektiv ressursinnsats på sosial- og helseområdet som i større grad møter de framtidige behovene. Forebygging, tidlige innsatser og rehabilitering skal prioriteres.*

De samfunnsmessige utfordringene knyttet til utviklingen med flere eldre og flere kronisk syke gjør det nødvendig med en forsterket innsats for å styrke folkehelsen, forebygge sykdommer og skader samt sikre at flest mulig opprettholder funksjonsevne og er selvhjulpne lengst mulig. Denne utviklingen skaper et press på de sosiale ytelsene. Ressursene må utnyttes optimalt, og redskapene for dette er forebygging og en koordinert innsats. Landene bør evaluere effektene av forebyggende innsatser, herunder helseøkonomiske gevinster.

De voksende helseutgiftene og utfordringene med å styrke og skape god helse i alle befolkningsgrupper gjør det nødvendig å målrette ressursene. Dette krever prioriteringer så landene får mer og bedre helse for pengene. Å skape en jevnere fordeling av helse og å minske de sosiale forskjellene utgjør en særlig utfordring for samfunnet vårt.

Det er et felles behov i de nordiske landene for å utvikle og implementere effektive og kvalitetssikre metoder for å kunne gi barn og foreldre som lever i

utsatte miljøer, den støtten de behøver. Den felles målsetningen er at færre barn og unge skal utsettes for de potensielle skadevirkningene det innebærer å vokse opp i familier med misbruk, psykisk sykdom og vold. Målgruppen er omfattende og har bruk for forskjellige former for hjelp. Det er derfor bruk for en plattform eller mer permanente strukturer for kunnskapsspredning og erfaringsutveksling mellom de forskjellige landene.

Tidlig alkoholdebut og misbruk av narkotika øker risikoen for vold og sosiale og helsemessige problemer. En viktig oppgave innenfor det nordiske samarbeidet er derfor å utvikle og spre effektive metoder, men også å utveksle erfaringer med hensyn til lovgivning. Samarbeidet bør sikte mot å forebygge at unge havner i misbruk av alkohol og/eller misbruk av narkotika.

Folkehelse er et samfunnsansvar som må forankres på tvers av sektorer.

Nordisk nytte:

De nordiske landene kan utveksle erfaringer med henblikk på å finne de riktige tilpasningene til framtidens behov og inspirere til nye metoder for å forebygge mer og bedre.

Det nordiske samarbeidet skal konsentreres om følgende innsatsområder:

- Forebygge livsstilssykdommer.
- Forebygge at unge havner i misbruk av alkohol og narkotika.
- Fremme psykisk helse.
- Redusere sosial ulikhet i velferd og helse.
- Tidlig forebyggende innsats med fokus på støtte i foreldreskapet og gode oppvekstvilkår.

Styrke kvalitet og sikkerhet i sosial- og helsevesenet

Mål 3

Styrke kvalitet og sikkerhet i sosial- og helsevesenet

- *Fremme god kvalitet og sikkerhet i helse-, omsorgs- og velferdstjenester.*

Høy kvalitet på helse-, omsorgs- og velferdsområdet krever at ytelsene er effektive, trygge og sam-ordnede og involverer brukerne – og at de utnytter ressursene på en god måte.

Sosial- og helseområdet står overfor spesielle utfordringer da en høy arbeidsløshet skaper et økt press på de sosiale serviceytelsene og en økt risiko for sosial ekskludering.

Den demografiske utviklingen innebærer blant annet en utfordring for de nordiske landene når det gjelder hvordan landene skal forholde seg til en stadig eldre befolkning med et stigende behov for pleie og omsorg. Utveksling av erfaringer og kunnskap om å sikre kvaliteten i en eldreomsorg under endring er derfor i fokus i det nordiske samarbeidet.

Den medisinske og teknologiske utviklingen har ført til nye og bedre behandlingsmuligheter for en rekke sykdommer. Disse nye mulighetene stiller store krav til ekspertise, teknologi og investeringer. Samtidig finnes det dokumentasjon for at det er sammenheng mellom organisering, behandlingsvolum og behandlingens kvalitet. Det fører til en sentralisering av sykehusvesenet i alle de nordiske landene i disse årene.

For å sikre høyere kvalitet i de nasjonale høyspesialiserte tjenestene enn det enkelte land kan oppnå

hver for seg, vil de nordiske landene samarbeide om høyspesialisert behandling. Dette er særlig viktig ved nye og dyre behandlingsformer der pasientgrunnlaget er lite, der det er behov for høyspesialisert kompetanse og investeringene ofte er store.

Det er prioritert å videreutvikle samarbeidet om organisering av helsevesenet. Likeledes kan det nordiske samarbeidet om pasientsikkerhet videreutvikles for å unngå at det skjer feil og oppstår skader i helse- og omsorgstjenesten.

Det er innledet et nordisk samarbeid om kliniske multisenterstudier. Via kliniske studier testes effekten og sikkerheten av ny diagnostikk og behandling av nye pasienter. Kliniske studier krever store pasientgrupper for å oppnå sikre resultater, og det kan være vanskelig i ett enkelt nordisk land innenfor en rimelig tidshorisont.

For helsemyndighetene er det spesielt viktig å dra veksler på den kunnskapen slike studier frambringer om nytte, sikkerhet og kostnadseffektivitet ved forskjellige behandlingsrettede tiltak.

Nye teknologiske løsninger som for eksempel e-helse gir forbedret mulighet til å sikre lik adgang til ytelsene fra helse- og omsorgssektoren uansett bosted, samt for å styrke kvaliteten på disse ytelsene.

Nordisk nytte:

De nordiske landene kan samarbeide om å styrke kvalitet og sikkerhet i sosial- og helseytelser ved gjensidig utnytting av kunnskap og erfaring. Formålet er å sikre en høyere kvalitet enn de enkelte landene kan sikre hver for seg. Det dreier seg om at pasienter i Norden oppnår best mulig behandling.

Det nordiske samarbeidet skal konsentreres om følgende innsatsområder:

- Samarbeid om kliniske multisenterstudier.
- Samarbeid om høyt spesialisert behandling i helsevesenet.
- Utveksling av kunnskap og informasjon når det gjelder organiseringen av sosial- og helsevesenet, herunder utveksling av kunnskap om sosiale tjenester for eldre og personer med nedsatt funksjonsevne.
- Erfaringsutveksling og utvikling av metoder med henblikk på å rekruttere og holde på ansatte i sosial- og helsesektorene.
- Forbedre kvaliteten i helse- og omsorgssektoren gjennom utvikling av e-helse.
- Samarbeid om en helseberedskap.

Fremme innovasjon og forskning

Mål 4

Fremme innovasjon og forskning

- *Fremme innovasjon og forskning på framtidens helse-, omsorgs- og velferdstjenester.*

Det nordiske velferdssamfunnet står overfor store økonomiske og sosial- og helsepolitiske utfordringer, og det er behov for både erfarings- og forskningsbasert kunnskap om hva som virker best. Et nordisk samarbeid om systematisk erfaringsoppbygging og kunnskapsutveksling kan styrke landenes arbeid for å oppnå effektive velferdsløsninger.

Alle de nordiske landene står overfor en spirende dobbelt demografisk utfordring med flere eldre og færre til å ta seg av dem som har bruk for det. Det betyr endrede behov og ønsker for pleie og omsorg.

Velferdsteknologien og hjelpemidler kan gjøre eldre og personer med nedsatt funksjonsevne i alle aldre mer selvhjulpne og samtidig løse mange av de rutineoppgavene som i dag utføres av pårørende og pleie- og omsorgspersonale. Et styrket nordisk samarbeid om innovasjon, velferds-

teknologi og hjelpemidler prioriteres bl.a. for å lette daglige gjøremål gjennom "universell utforming" i den aldrende befolkningen.

Norden er en ressurs for både velferdsindustri og forskere på grunn av tilgangen til dataregistre og statistikk, for eksempel sosiale registre, biobanker og testing av medisin og behandling. Mulighetene for å øke bruken av registre til forskning skal undersøkes.

Den økonomiske krisen gir store utfordringer og risiko for ulikhet og sosial ekskludering, noe som kan påvirke oppvekstvilkårene for barn og unge. Et bærekraftig og framtidssikret velferdssamfunn forutsetter lik adgang til helse og velferd. Mulighetene for komparativ forskning på ulikheter innenfor sosialt velbefinnende, sosial ekskludering og helse i de nordiske landene bør undersøkes nærmere.

Nordisk nytte:

De nordiske landene kan gjennom erfaringsutveksling og forskning bidra til å utvikle landenes framtidige helse-, omsorgs- og velferdstjenester. Likheter mellom de nordiske befolkningsgruppene og de nordiske velferdssystemene gir gode forutsetninger for å gjennomføre komparative studier og analyser i Norden.

Det nordiske samarbeidet skal konsentreres om følgende innsatsområder:

- Felles nordiske samarbeidsprosjekter om innovasjon, velferdsteknologi og hjelpemidler.
- Komparativ forskning på samfunnsmessige ulikheter i velbefinnende og helse.

Nordiskt samarbete på social- och hälsoområdet

Samarbetsprogram 2017–2020

Nordiskt samarbete på social- och hälsoområdet	56
Prioriterade politiska mål	57
Mål 1	58
Mål 2	60
Mål 3	62
Mål 4	64

Aktuella bilagor till samarbetsprogrammet kan hittas på www.norden.org

Nordiskt samarbete på social- och hälsoområdet

De nordiska regeringarnas samarbete på social- och hälsoområdet leds av Ministerrådet för social- och hälsopolitik (MR-S). Samarbetet baseras på de nordiska ländernas gemensamma värderingar som utgör fundamentet i den nordiska välfärdsmodellen. Principerna i välfärdssamhället i Norden handlar om alla medborgares förutsättningar för lika möjligheter och social solidaritet och trygghet för alla oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion, övertygelse, funktionsnedsättning, ålder och sexuell läggning. Det handlar om sociala rättigheter och principen om att alla ska ha lika tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster samt sociala tjänster, utbildning och kultur. Det gäller också omsorgen för socialt utsatta och sårbara grupper i samhället.

Globaliseringen, den demografiska utvecklingen och den ekonomiska krisen har satt välfärdsstaten under press och de nordiska länderna måste agera tillsammans för att möta utmaningarna. Samarbetet ska koncentreras till utveckling och hållbarheten i det nordiska välfärdssamhället och ska ses i ett europeiskt/globalt perspektiv. Det är nödvändigt att anpassa hälso- och välfärdspolitikerna så att länderna bevarar det sociala skyddsnätet och undviker marginalisering av utsatta grupper, och samtidigt säkerställer fortsatt snabb omstrukturering och stark konkurrenskraft. Samtidigt ska hälso- och sjukvårdstjänster samt sociala tjänster vara stabila och hålla hög kvalitet. Det är nödvändigt med en ökad insats för att stärka folkhälsan inom alla delar av befolkningen.

Ett målinriktat arbete för att identifiera och undanröja gränshinder är en uppgift för det nordiska samarbetet, samtidigt som det visar den praktiska nyttan av samarbetet för medborgarna i Norden.

Tre viktiga avtal är:

- *Den nordiska konventionen om social trygghet.*
- *Den nordiska konventionen om socialt bistånd och sociala tjänster.*
- *Överenskommelsen om gemensam nordisk arbetsmarknad för viss hälso- och sjukvårdspersonal och veterinärer.*

Nordisk nytta ska vara en grundläggande princip för samarbetet. Principen innebär att länderna upplever ett mervärde i att vissa uppgifter analyseras och/eller löses på det nordiska planet för att öka nordisk kompetens och konkurrenskraft.

Det nordiska samarbetet ska ses i samband med resten av Europa genom kontakt och samarbete med internationella organisationer, däribland framför allt EU, Europarådet samt OECD och FN. Även utvecklingen av samarbetet med Nordens närområden står i fokus.

Utvecklingen av den nordiska välfärdsmodellen och hållbar utveckling går hand i hand. Målsättningarna i den nordiska strategin för hållbar utveckling ingår som ett centralt perspektiv i samarbetet. Särskilt fokus kommer att ligga på ett starkt samspel med andra fackministerråd.

Samarbetsprogrammet fokuserar på fyra specifika mål som ska stärka hållbar välfärd och hälsa i Norden:

1. säkra social trygghet i Norden på en arbetsmarknad i ständig förändring
2. fokus på förebyggande insatser
3. höja kvalitet och säkerhet inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst
4. främja innovation och forskning.

För att realisera de fyra övergripande målen har sektorn följande instrument:

- den nordiska institutionen Nordens Välfärdscenter (NVC)
- de nordiska samarbetsorganen NOMESKO/ NOSOSKO, Rådet för nordiskt samarbete om funktionshinder och NIOM AS
- nordiska arbetsgrupper/expertgrupper
- NMR:s prioriteringsbudget
- MR-S projektmedel
- NMR:s övriga resurser, till exempel medel från andra sektorer.

Säkra social trygghet i Norden på en arbetsmarknad i ständig förändring

Mål 1

Säkra social trygghet i Norden på en arbetsmarknad i ständig förändring

- *Främja välfärds- och hälsopolitik som säkrar social trygghet, inkludering av utsatta grupper och förhindrar social exkludering.*

Den nordiska välfärdsmodellen förutsätter en hög sysselsättningsnivå. Den snabba omställningen när det gäller teknologi, demografi och ekonomi påverkar både individer och samhälle. Ett mer högproduktivt och kunskapsintensivt arbets- och näringsliv med stor konkurrens slår framför allt mot lågutbildade, personer med funktionsnedsättning, men också unga som inte etablerat sig på arbetsmarknaden. Ett bra välfärdssamhälle är en viktig förutsättning för omställningsförmåga och -vilja.

Finanskrisen och dess konsekvenser när det gäller arbetslöshet, framför allt för unga mellan 15 och 24 år, är ett hot mot både välfärden, den sociala samhörigheten och för den enskilda unga människan. I ett samhälle i snabb förändring är det ännu viktigare med ett välutvecklat socialt skyddsnet.

Samtliga nordiska länder har en stor grupp i arbetsför ålder som går på olika former av bidrag. Ungdomar som varken är i arbete eller utbildning står inför stora utmaningar när de ska etablera sig på arbetsmarknaden och riskerar social exkludering och marginalisering. Länderna kommer att samarbeta om strategier för att bekämpa ungdomsarbetslösheten och bland annat skapa synergi med Europa 2020-strategin.

Genom förebyggande initiativ och tidigare insatser kan en väsentlig del av de allvarliga sociala och hälsorelaterade utmaningar som ungdomar med fysiska och psykiska problem upplever avhjälpas.

Det är prioriterat att få ett bättre kunskapsunderlag och att man delar denna kunskap med varandra för att utveckla målinriktade insatser som fokuserar på tidigare och mer individuellt anpassade åtgärder för att inkludera utsatta grupper i arbetsliv och utbildning.

Funktionsnedsatta och långtidssjuka är särskilt utsatta för att bli marginaliserade och permanent utestängda. *Universell utformning/Design för alla* på alla samhällsområden är ett viktigt instrument för att säkerställa lika möjligheter för alla, för att möjliggöra aktivt deltagande i samhället och bekämpa diskriminering. En frisk och aktiv åldrande befolkning är också viktig för social samhörighet och hög produktivitet.

Inom det nordiska samarbetet prioriteras arbetet med att undanröja gränshinder som gör det svårt att flytta mellan länderna i Norden.

Nordisk nytta:

De nordiska länderna kan utbyta erfarenheter för att hitta bra metoder och intelligenta lösningar för att säkerställa inkludering av utsatta grupper.

Det nordiska samarbetet ska koncentreras till följande insatsområden:

- sysselsättning och inkludering av utsatta ungdomar
- lika möjligheter för personer med funktionsnedsättning och ökad "universell utformning"
- friskt och aktivt åldrande för deltagande i arbetslivet och samhället i övrigt
- färre gränshinder för att främja mobilitet och säkra social trygghet.

Fokus på förebyggande insatser

Mål 2

Fokus på förebyggande insatser

- *Främja en målinriktad och effektiv resursinsats på social- och hälsoområdet som i högre grad möter framtidens behov. Förebyggande, tidiga insatser och rehabilitering ska prioriteras.*

De samhälleliga utmaningar som har anknytning till utvecklingen mot fler äldre och fler kroniskt sjuka nödvändiggör en ökad insats för att stärka folkhälsan, förebygga sjukdomar och skador samt se till att så många som möjligt bibehåller funktionsförmågan och klarar sig själva så länge som möjligt. Denna utveckling skapar en press på de sociala förhållandena. Resurserna ska utnyttjas optimalt, och redskapen för detta är förebyggande och samordnade insatser. Länderna bör utvärdera effekterna av förebyggande insatser, däribland hälsoekonomiska vinster.

Stigande vårdkostnader och utmaningar med att förbättra och skapa god hälsa i alla befolkningsgrupper gör det nödvändigt att rikta resurserna. Det kräver prioriteringar så att länderna får mer och bättre hälsa för pengarna. Att skapa en jämnare fördelning av hälsa och att minska de sociala skillnaderna är en särskild utmaning för våra samhällen.

Det är ett gemensamt behov i de nordiska länderna att utveckla och implementera effektiva

och kvalitativa metoder för att kunna ge barn och föräldrar som lever i utsatta miljöer det stöd som de behöver. Den gemensamma målsättningen är att färre barn och ungdomar ska utsättas för de potentiella skadeverkningar som det innebär att växa upp i familjer med missbruk, psykisk sjukdom och våld. Målgruppen är omfattande och har behov av olika former av hjälp. Det finns därför behov av en plattform eller mer permanenta strukturer för kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte mellan de olika länderna.

Tidig alkoholdebut och missbruk av narkotika ökar risken för våld och sociala och hälsomässiga problem. En viktig uppgift inom det nordiska samarbetet är därför att utveckla och sprida effektiva metoder, men också att utbyta erfarenheter i fråga om lagstiftning. Samarbetet bör inriktas mot att förebygga att ungdomar hamnar i missbruk av alkohol och/eller missbruk av narkotika.

Folkhälsa är ett samhällsansvar som måste förankras tvärs över olika sektorer.

Nordisk nytta:

De nordiska länderna kan utbyta erfarenheter när det gäller att hitta rätt anpassningar till framtidens behov och inspirera till nya metoder för att förebygga mer och bättre.

Det nordiska samarbetet ska koncentreras till följande insatsområden:

- förebygga livsstilssjukdomar
- förebygga att ungdomar hamnar i alkohol- och narkotikamissbruk
- främja psykisk hälsa
- minska sociala skillnader inom välfärd och hälsa
- tidig förebyggande insats med fokus på stöd i föräldraskapet och goda uppväxtförhållanden.

Höja kvalitet och säkerhet inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst

Mål 3

Höja kvalitet och säkerhet inom hälso- och sjukvård samt socialtjänst

- *Främja säkerhet och god kvalitet på hälso-, omsorgs- och välfärdstjänster.*

Hög kvalitet på hälso-, omsorgs- och välfärdsområdet kräver att tjänsterna är effektiva, trygga, samordnade, involverar brukarna – och att de utnyttjar resurserna på ett bra sätt.

Social- och välfärdsområdet står inför särskilda utmaningar då en hög arbetslöshet skapar ökad press på sociala tjänster och en ökad risk för social exkludering.

Den demografiska utvecklingen innebär bland annat en utmaning för de nordiska länderna när det gäller hur länderna ska förhålla sig till en allt äldre befolkning med ett ökat behov av vård och omsorg. Utbyte av erfarenheter och kunskap om att säkra kvaliteten i en äldrevård i förändring är därför i fokus inom det nordiska samarbetet.

Den medicinska och teknologiska utvecklingen har lett till nya och bättre behandlingsmöjligheter för en rad sjukdomar. Dessa nya möjligheter ställer stora krav på expertkunskaper, teknologi och investeringar. Det är samtidigt dokumenterat att det finns ett samband mellan organisation, behandlingsvolym och behandlingens kvalitet. Det har på senare år lett till en centralisering av sjukvården i samtliga nordiska länder.

För att säkra högre kvalitet på nationella högspecialiserade tjänster än de enskilda länderna kan

uppnå var för sig kommer de nordiska länderna att samarbeta om högspecialiserad behandling. Detta är särskilt viktigt i samband med nya och dyra behandlingsformer där patientunderlaget är litet, där det finns behov av högspecialiserad kompetens och investeringarna ofta är stora.

Vidareutveckling av samarbetet om organisation av sjukvården prioriteras. Likaså kan det nordiska samarbetet kring patientsäkerhet vidareutvecklas för att fel och skador inom omsorg och hälsovård ska undvikas.

Ett nordiskt samarbete om kliniska multicenterstudier har inletts. Via kliniska studier testas effekten av och säkerheten hos ny diagnostik och behandling av nya patienter. Kliniska studier kräver stora patientgrupper för att man ska uppnå säkra resultat, och det kan vara svårt i ett enskilt nordiskt land inom en rimlig tidshorisont.

För hälso- och sjukvårdsmyndigheterna är det särskilt viktigt att dra nytta av den kunskap sådana studier ger om nytta, säkerhet och kostnadseffektivitet hos olika behandlingsinriktade åtgärder.

Nya teknologiska lösningar såsom e-hälsa ger bättre möjlighet att säkerställa lika tillgång till tjänster inom hälso- och omsorgssektorn oavsett bostad samt för att öka kvaliteten på dessa tjänster.

Nordisk nytta:

De nordiska länderna kan samarbeta om höjning av säkerhet och kvalitet på hälso- och sjukvårdstjänster samt sociala tjänster genom att utnyttja ömsesidig kunskap och erfarenhet. Syftet är att säkra en högre kvalitet än de enskilda länderna kan göra var för sig. Det handlar om att patienter i Norden ska få bästa möjliga behandling.

Det nordiska samarbetet ska koncentreras till följande insatsområden:

- samarbete om kliniska multicenterstudier
- samarbete om högt specialiserad behandling inom hälso- och sjukvården
- utbyte av kunskap och information med hänsyn till organisationen av hälso- och sjukvård samt socialtjänst, däribland utbyte av kunskap om sociala tjänster för äldre och funktionsnedsatta
- erfarenhetsutbyte och utveckling av metoder för rekrytering och för att få anställda att stanna kvar inom social- och hälsosektorerna
- förbättra kvaliteten i hälso- och omsorgssektorn genom utveckling av e-hälsa
- samarbete om hälsoberedskap.

Främja innovation och forskning

Mål 4

Främja innovation och forskning

- *Främja innovation och forskning om framtidens hälso-, omsorgs- och välfärdstjänster.*

Det nordiska välfärdssamhället står inför stora ekonomiska samt social- och hälsopolitiska utmaningar, och det finns behov av både erfarenhets- och forskningsbaserad kunskap om vad som fungerar bäst. Ett nordiskt samarbete om systematisk erfarenhetsinsamling och kunskapsutbyte kan förbättra ländernas arbete när det gäller att uppnå effektiva välfärdslösningar.

Samtliga nordiska länder står inför en begynnande dubbel demografisk utmaning med fler äldre och färre arbetsaktiva som tar hand om dem som behöver det. Det innebär förändrade behov och önskemål om vård och omsorg.

Med hjälp av välfärdsteknologi och hjälpmedel kan äldre och funktionsnedsatta i alla åldrar i större utsträckning klara sig själva. Välfärdsteknologi kan samtidigt lösa många av de rutinuppgifter som i dag utförs av anhöriga och vård- och omsorgspersonal. Ett stärkt nordiskt samarbete om

innovation, välfärdsteknologi och hjälpmedel prioriteras bland annat för att underlätta dagliga sysslor genom *universell utformning* i den åldrande befolkningen.

Norden är en resurs för både välfärdsindustri och forskare på grund av tillgången till dataregister och statistik, till exempel sociala register, biobanker och testning av medicin och behandling. Möjligheterna att öka användningen av registren för forskning ska undersökas.

Den ekonomiska krisen skapar stora utmaningar och risk för ojämlikhet och social exkludering, vilket kan påverka uppväxtvillkoren för barn och ungdomar. Ett hållbart och framtidssäkert välfärds-samhälle förutsätter lika tillgång till hälsa och välfärd. Möjligheterna till komparativ forskning om skillnader inom socialt välbefinnande, social exkludering och hälsa i de nordiska länderna bör undersökas närmare.

Nordisk nytta:

De nordiska länderna kan genom erfarenhetsutbyte och forskning bidra till att utveckla ländernas framtida hälso-, omsorgs- och välfärdstjänster. Likheter mellan nordiska befolkningsgrupper och nordiska välfärdssystem skapar goda förutsättningar för att genomföra komparativa studier och analyser i Norden.

Det nordiska samarbetet ska koncentreras till följande insatsområden:

- gemensamma nordiska samarbetsprojekt om innovation, välfärdsteknologi och hjälpmedel
- komparativ forskning om samhällsliga skillnader i fråga om välbefinnande och hälsa.

Nordic co-operation on social affairs and health

Programme for the social affairs and health sector 2017–2020

Nordic co-operation on social affairs and health	68
Prioritised political goals	69
Goal 1	70
Goal 2	72
Goal 3	74
Goal 4	76

Appendices to the programme can be found at www.norden.org

Nordic co-operation on social affairs and health

Co-operation between the Nordic governments on social affairs and health falls under the auspices of the Nordic Council of Ministers on Health and Social Affairs (MR-S). The co-operation is based on the shared Nordic values that provide the foundation for the Nordic welfare model. The welfare state in the Nordic countries is underpinned by the principles of equal opportunities and social solidarity and security for all, regardless of gender, ethnicity, faith, belief, disability, age and sexual orientation. The model promotes social rights and equal access to social and health services, education and culture. This also applies to care for the socially disadvantaged and vulnerable groups in society.

Globalisation, demographic changes and the economic crisis have put pressure on the welfare state, and the Nordic countries must stand together to address the challenges they face. The co-operation will concentrate on the development and sustainability of the Nordic welfare states, and must be seen in a European/global perspective. It is necessary to adapt health and welfare policies so that the countries retain the social safety net and avoid the marginalisation of vulnerable groups, while ensuring continued rapid restructuring and strong competitiveness. At the same time, the social and health services must remain stable and of high quality. Renewed efforts are needed to improve public health in all parts of the population. The work being done to identify and remove obstacles to cross-border freedom

of movement is one of the aspects of Nordic co-operation that illustrates its practical advantages for the citizens of the Region.

The three most important agreements are:

- *the Nordic Convention on Social Security;*
- *the Nordic Convention on Social Assistance and Social Services; and*
- *the Agreement on a Joint Nordic Labour Market for Certain Staff Groups in the Health and Veterinary Services.*

Nordic synergy is a fundamental principle of the co-operation. This means that added value is generated when selected tasks are analysed and/or solved at Nordic level and when Nordic competences and competitiveness are enhanced.

Nordic co-operation should also be placed in a wider European context, through contact and co-operation with international organisations, especially the EU, the Council of Europe, the OECD and the UN. Another focus area is the development of co-operation with the areas adjacent to the Nordic Region.

Sustainable development and the development of the Nordic welfare model go hand in hand. The objectives of the Nordic strategy for sustainable development constitute a central perspective in the co-operation. In addition, there will be a special focus on improving interaction with other ministerial councils.

The programme focuses on four specific objectives designed to strengthen sustainable welfare and health in the Nordic Region:

1. Ensuring social security in the Nordic Region in a constantly changing labour market.
2. Active preventive measures.
3. Improving quality and safety in the social and health services.
4. Promoting innovation and research.

The following tools in the sector will be used to achieve the four main objectives:

- Nordic institution – Nordic Welfare Centre (NVC).
- Nordic bodies – the Nordic Medico-Statistical Committee (NOMESCO), the Nordic Social-Statistical Committee (NOSOSKO), the Council for Nordic Co-operation on Disability and the Nordic Institute of Dental Materials (NIOM AS).
- Nordic working parties/expert groups.
- The Nordic Council of Ministers' (NMR) priority budget.
- MR-S project funding.
- NMR's other resources, e.g. funding from other sectors.

Prioritised political goals

Ensuring social security in the Nordic Region in a constantly changing labour market

Goal 1

Ensuring social security in the Nordic Region in a constantly changing labour market

- *Promoting welfare and health policies that ensure social security and the inclusion of vulnerable groups and prevent social exclusion.*

The Nordic welfare model is predicated on high levels of employment. Rapid changes in technology, demographics and the economy affect both individuals and society. A more highly productive, competitive and knowledge-intensive working and business environment particularly affects people with disabilities and the poorly trained, as well as young people who have not yet established a foothold on the labour market. Adequate welfare provision is an important prerequisite for the capacity and willingness to change.

The financial crisis has consequences for unemployment, particularly among young people aged 15–24, and therefore represents a threat to social welfare and cohesion, as well as to young people as individuals. In a rapidly changing society, it is even more important to have in place a well-developed social safety net.

In all of the Nordic countries, a large group of the working-age population receives various kinds of social benefits. Young people not in work or education face major challenges when it comes to establishing themselves in the labour market, and are at risk of social exclusion and marginalisation. The countries wish to work together on strategies to combat youth unemployment, e.g. creating synergies with the EU's work on its growth strategy Europe 2020.

Preventive work and early intervention can help to alleviate a significant proportion of the serious social and health-related challenges faced by young people with physical and mental-health problems.

It is a priority to establish a better basis for developing and sharing knowledge in order to develop targeted interventions that focus at an earlier stage on more individualised initiatives that address the inclusion of vulnerable groups in work and education.

People with impairments and long-term illnesses face particular challenges when it comes to being marginalised and permanently excluded. "Universal design"/"design for all" are important tools with which to combat discrimination and provide equal opportunities for active participation in all areas of society. A healthy and active ageing population is also important for social cohesion and high productivity.

Nordic co-operation prioritises efforts to remove obstacles to cross-border freedom of movement that make it difficult to move between countries in the Region.

Nordic synergy:

The Nordic countries are able to exchange experiences in order to find positive methods and intelligent solutions that will ensure the inclusion of vulnerable groups.

Nordic co-operation will focus on the following priority areas:

- Employment and inclusion of vulnerable young people.
- Equal opportunities for people with disabilities and enhanced "universal design".
- Healthy and active ageing, for participation in work and society in general.
- Fewer barriers to cross-border mobility and ensuring social security.

Active preventive measures

Goal 2

Active preventive measures

- *Promoting targeted and effective deployment of resources in health and social care in order to better meet future needs. Prevention, early intervention and rehabilitation must be prioritised.*

The social challenges related to the increasing numbers of elderly and chronically ill people require a redoubling of efforts to improve public health, prevent disease and injury, and ensure that as many people as possible are able to be self-reliant for as long as possible. This development puts pressure on social services. Resources must be exploited optimally through the use of tools such as prevention and co-ordinated intervention. The countries should evaluate the effects of preventive interventions, including health-economic benefits.

Rising health-care costs and challenges related to promoting good health in all population groups make it necessary to prioritise the allocation of resources. The aim is to ensure that the countries are able to optimise their health care in relation to expenditure. Creating a more even distribution of health and reducing social differences are particular challenges for our society.

The Nordic countries share a common need to develop and implement effective, quality-assured

methods in order to be able to give children and parents in vulnerable environments the support that they need. The common goal is to reduce the numbers of children and young people who are exposed to the potentially adverse effects of growing up in families with addiction, mental illness and violence. The target group here is large and needs different kinds of help. There is therefore a need for a platform or a more permanent structure for knowledge transfers and exchanges of experience between the different countries.

The early onset of alcohol and drug abuse increases the risk of violence and social and health problems. An important task in Nordic co-operation is therefore to develop and disseminate effective methods, as well as to exchange experiences with regard to legislation. Co-operation ought to aim to prevent young people from falling into the abuse of alcohol and/or drugs.

Public health is a social responsibility that must be embedded in all sectors.

Nordic synergy:

The Nordic countries can exchange experiences in order to identify the right adjustments to future needs and inspire new methods for more and better prevention.

Nordic co-operation will focus on the following priority areas:

- Preventing lifestyle diseases.
- Preventing young people abusing alcohol and drugs.
- Promoting good mental health.
- Reducing social inequality in health and welfare.
- Early preventive measures focused on supporting parents and ensuring good upbringing conditions.

Improving quality and safety in the social and health services

Goal 3

Improving quality and safety in the social and health services

- *Promoting good quality and safety in health, care and welfare services.*

High quality in the areas of health, care and welfare requires that the services are effective, safe, co-ordinated, involve the users and exploit resources effectively.

The social and welfare sector faces particular challenges because high unemployment leads to increased pressure on the provision of social services and an increased risk of social exclusion.

The current demographic trend presents a challenge for the Nordic countries in terms of how they will deal with an ageing population with an increasing need for care. As a result, Nordic co-operation will focus on exchanges of experience and knowledge in order to guarantee the quality of the ever-changing care provided for the elderly.

Medical and technological developments have led to new and better treatments for various diseases. These new opportunities place great demands on expertise, technology and investment. There is also evidence to suggest that there is a connection between the organisation, the volume and the quality of treatment. In recent years, this has led to a centralisation of hospital services in all of the Nordic countries.

To ensure higher quality in the national services than the individual countries can achieve separately, the Nordic countries will co-operate on highly specialised care. This is particularly

important for new and expensive treatments where the number of patients is small and where there is a need for highly specialised skills – and often large-scale investment.

It is a priority to further develop co-operation in the organisation of the health service. Similarly, Nordic co-operation on patient safety can be further developed to avoid mistakes and injuries in the health and care services.

Nordic co-operation on clinical multi-centre studies has already started. Clinical studies are used to evaluate the effectiveness and safety of new diagnostic methods and the treatment of new patients. In order to achieve reliable results, these studies require large patient groups, and it can be difficult to set up such large groups in a single Nordic country within a reasonable timeframe.

For the health authorities, it is especially important to draw on the knowledge produced by such studies in terms of the usefulness, safety and cost-effectiveness of various treatment-related initiatives.

New technological solutions such as e-health offer improved potential for ensuring equal access to health and care services, regardless of place of residence, as well as for improving the quality of these services.

Nordic synergy:

The Nordic countries can work together to enhance quality and safety in social and health services by utilising mutual knowledge and experiences. The aim is to ensure higher quality than the individual countries can ensure separately, so that patients in the Nordic Region receive the best-possible treatment.

Nordic co-operation will focus on the following priority areas:

- Co-operation on clinical multi-centre studies.
- Co-operation on highly specialised treatment in the health service.
- Exchanges of knowledge and information regarding the organisation of social and health services, including social services for the elderly and people with disabilities.
- Exchanges of experience and the development of methods for recruitment and retention of employees in the social and health sectors.
- Improving quality in the health and care sector through the development of e-health.
- Co-operation on health contingency planning.

Promoting innovation and research

Goal 4

Promoting innovation and research

- *Promoting innovation and research in future health, care and welfare services.*

The Nordic welfare states face major economic, social and health-policy challenges. As such, there is a need for both experience and research-based information/knowledge about what works best. Nordic co-operation on knowledge exchanges and the systematic collation of experiences can strengthen the countries' efforts to implement effective welfare solutions.

All of the Nordic countries are facing an emerging double demographic challenge, in the form of an increasing older population and fewer people to look after the increasing number in need of care. This requires a change in the needs and wishes related to nursing and care provision.

Welfare technology and equipment can make older people and people with disabilities of all ages more self-reliant, and can carry out many of the routine tasks currently performed by relatives and health-care and welfare staff. Closer Nordic co-operation

on innovation, welfare technology and equipment, e.g. facilitating day-to-day activities among the ageing population through "universal design", is a priority.

The Nordic Region is a resource for both the welfare industry and researchers because of its approach to data records and statistics, e.g. social registers and bio-banks, and in relation to medical tests and treatment. The potential for increasing the use of registries for research will be studied.

The economic crisis presents many challenges, including the risk of inequality and social exclusion, that may affect the conditions for the upbringing of children and young people. A sustainable and future-oriented welfare society requires equal access to health and welfare. The opportunities for comparative research on inequality in social wellbeing, social exclusion and health in the Nordic countries should be explored in greater detail.

Nordic synergy:

The Nordic countries can, through exchanges of experience and research, help to develop their future health, care and welfare services. Similarities between the Nordic populations and welfare systems provide suitable conditions for comparative studies and analyses in the Region.

Nordic co-operation will focus on the following priority areas:

- Nordic projects on innovation, welfare technology and equipment.
- Comparative research into social inequalities in wellbeing and health.

Nordisk Ministerråd
Ved Stranden 18
DK-1061 København K
www.norden.org

NORDISK SAMARBEJDE PÅ SOCIAL- OG SUNDHEDSOMRÅDET

De nordiske regeringers samarbejde inden for social- og sundhedsområdet ledes af Ministerrådet for Social- og Helsepolitik (MR-S). Samarbejdet er baseret på de nordiske landes fælles værdier, som udgør fundamentet i den nordiske velfærdsmodel. Principperne i velfærdssamfundet i Norden drejer sig om, at alle statsborgere får forudsætninger for lige muligheder, om social solidaritet og tryghed for alle, uanset køn, etnicitet, religion, overbevisning, funktionsevne, alder og seksuel orientering. Det handler om sociale rettigheder og princippet om, at alle skal have lige adgang til social- og sundhedstjenester, uddannelse og kultur. Det gælder også omsorgen for de socialt udsatte og sårbare grupper i samfundet.